

הישיבה השבע-עשרה של הכנסת התשיעית

יום שלישי, י"א אב תשל"ז (26 יולי 1977)

ירושלים, הכנסת, שעה 16:01

א. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

היו"ר ב. הלוי :

הגני מתכבד לפתוח את ישיבת הכנסת. ראשונה נשמע הודעה על המסמכים שהונחו על שולחן הכנסת. מזכיר הכנסת נ. לורך :

ברשות היושב-ראש, הגני מתכבד להודיע כי הונח זה היום על שולחן הכנסת החלטת ועדת הכנסת בדבר תשלומי דמי הבראה ליושב-ראש הכנסת ולחברי הכנסת.

ב. הודעת יושב-ראש ועדת הכנסת

היו"ר ב. הלוי :

רשות להודעה ליושב-ראש ועדת הכנסת.

יצחק ברמן (יו"ר ועדת הכנסת):

את הוועדה שתדון בהצעה לסדר-היום של חברי-הכנסת חייקה גרוסמן ומרדכי אלגרבלי, בנושא: "העלאת שכר הלימוד באוניברסיטאות ובבתי-הספר התיכוניים".

ועדת הכנסת בישיבתה היום י"א באב תשל"ז, 26 ביולי 1977, החליטה להעביר את הדיון בנושא הנ"ל לוועדת החינוך והתרבות.

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מתכבד למסור את ההודעה הבאה: בישיבת הכנסת מיום כ"ו בתמוז תשל"ז, 13 ביולי 1977, הוחלט, בהתאם לסעיף 7דכא של התקנון, להטיל על ועדת הכנסת לקבוע

ג. חוק החוזים האחידים (תיקון מס' 2), תשל"ז—1977 *

(קריאה שנייה וקריאה שלישית)

היו"ר ב. הלוי :

המשפטי לממשלה רשאי מיזמתו לפנות למועצה ולבקשה לבטל תנאי מגביל בחוזה אחיד, ובהסכמתו יכולים לעשות זאת גם המועצה הישראלית לצרכנות וכל ארגון אחר של לקוחות שהיועץ המשפטי לממשלה אישר אותו לעניין זה.

אנו עוברים לחוק החוזים האחידים (תיקון מס' 2), תשל"ז—1977 — קריאה שנייה וקריאה שלישית. אני מבקש מאת יושב-ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט להביא את החוק.

על-מנת שהיועץ המשפטי לממשלה יוכל להפעיל את סמכותו עליו, כמובן, לעיין תחילה בחוזה. נמצאו ספקים שסירבו להמציא ליועץ המשפטי לממשלה עותק של חוזה כזה, ולא ניתן היה לכפות אותם לעשות זאת בהעדר תובנה חוקית.

התיקון המוצע בא להסמיק את שר המשפטים להסדיר בתקנות הוראות שתחייבנה ספקים להמציא ליועץ המשפטי לממשלה עותק מחוזה אחיד. ועדת החוקה, חוק ומשפט שמעה מפי נציגי משרד המשפטים דיני-יחשבון על ביצוע החוק הלכה למעשה. חברי הוועדה העירו את אונאי נציגי הממשלה לתיקונים שונים שיש לדעתם להתקין כדי להפוך את חוק החוזים האחידים למכשיר יעיל עוד יותר, אולם היתה הסכמה כללית שהתיקון המוצע רצוי וחשוב, ולא היו לגביו הסתייגויות.

דוד גלס (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, חוק החוזים האחידים (תיקון מס' 2), תשל"ז—1977, המובא לקריאה שנייה ולקריאה שלישית, בא להוסיף נדבך לפיקוח הציבורי על החוזים האחידים. מספרם של חוזים אלו הולך וגדל. הוועדה שמעה שיש כיום אלפי חוזים אחידים, ולכן חשוב שתוענק הגנה מאקסימאלית לצרכנים המתקשרים עם הספקים או עם נותני שירות גדולים שאינם ערים תמיד להגבלות המוטלות עליהם.

על-פי החוק רשאי, כידוע, ספק או נותן שירות, המתקשר או העומד להתקשר עם לקוחות בחוזה אחיד, לפנות למועצה לחוזים אחידים, שהיא חלק מהמיועצה להגבלים עסקיים, ולבקש את אישורה לתנאים מגבילים שבחוזה. ב-1969 תוקן החוק וקבע שהיועץ

חוברת ז', ישיבה י"ז

חוק החוזים האחדים (תיקון מס' 2) (הלוי, גלס); חוק לתיקון פקודת השותפויות (הלוי, גלס, וירשובסקי, שילנסקי) —

היו"ר ב. הלוי:

נצביע עכשיו על חוק החוזים האחדים (תיקון מס' 2), תשל"ז—1977, בקריאה שלישית.

אם כן, יש הצעה אחת, בנוגע להוספת סעיף קטן (7) בסעיף 21 לחוק החוזים האחדים. נצביע עליה.

הצבעה

חוק החוזים האחדים (תיקון מס' 2), תשל"ז—1977, נתקבל.

הצבעה
סעיף 1 נתקבל.

ד. חוק לתיקון פקודת השותפויות, תשל"ז—1977 * (קריאה שנייה וקריאה שלישית)

היו"ר ב. הלוי:

עכשיו עומד לקריאה שנייה ולקריאה שלישית חוק לתיקון פקודת השותפויות, תשל"ז—1977. את החוק יביא יושב-ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט.

בחוקים רבים ובמינהל תקין אדם שצריך לפנות לאיזה שהוא רשם ומבקש לעיין במסמכים — דבר זה נעשה לו ללא תשלום. אנחנו חושבים שהמדינה צריכה לתת את השירות הזה חינם. אמנם גושא הדין איננו כללי, אלא מתייחס לחוק ספציפי של רשם השותפויות, אך נראה לנו כי אפשר להתחיל במלאכה טובה גם בפניה קטנה זו.

לכן ההצעה שלנו היא שהמחיקה תהיה גדולה יותר והחוק יקבע שאין לגבות אגרה בעד עיון במסמכים של רשם השותפויות, ושלא לאפשר לשר הנוגע בדבר לגבות אגרה בנושא הזה מפני שגם אם תיקבע אגרה היא בוודאי לא תוכל להיות גבוהה והיא לא תכניס את מה שהיא עולה לשם ביצוע הגבייה. מאידך גיסא זה רק יכביד על האזרח אשר בלא-הכי סובל מהאדמיניסטרציה.

על כן ההצעה היא למחוק את החובה לשלם אגרה בעד עיון במסמכים.

היו"ר ב. הלוי:

באותו סעיף ינמק את הסתייגותו חבר-הכנסת שילנסקי.

דב שילנסקי (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, מקובל בעולם שקיים הוד מעלתו האזרח שצריך וזכאי לקבל את השירות מהפקיד. במדינת ישראל, בגלל ביורוקרטיה קשה ובגלל הסתאבות השלטון במשך שנים, התהפכו היצירות. יש הוד מעלתו הפקיד, אשר לעתים קרובות מאוד שוכח מה זה לשרת את האזרח; ויש האזרח הקטן, המתרוצץ ממשדך למשדך, מנייר לב-ייר, ולפעמים אינו מוצא את ידיו ואת רגליו כדי לחפש את הדבר הקטן ביותר.

חל מהפך, ואולי חלה מהפכה, בישראל. השלטון הישן קרס ונפל ובא שלטון חדש. אחד הדברים שהשלטון החדש צריך לתת לו תשומת-לב הוא היחס לאזרח והשירות לאזרח.

יש פה בעיה של סכום כסף קטן מאוד, אך כיצד היא משתקפת בחיי יום-יום? — אני יודע זאת ממשרדים אחרים הקשורים עם משרד המשפטים ויודע זאת מנסיון אישי. אתה בא לפקיד והוא רושם לך פתק; לפי הפתק מחפשים התיק; במזל מוצאים מהר. אז כותב לך הפקיד פתק חדש: לך לשלם האגרה.

דוד גלס (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, התיקון המוצע לסעיף 70 לפקודת השותפויות (נוסח חדש), תשל"ה—1975, אם כי אינו בא להעשיר את קופת המדינה, הרי מטרתו לעדכן את סכומי האגרות הנגבים בעד עיון בפנקס ובמפתח וכן בעד תעודות על רישומה של שותפות וקבלת העתק או נסח של הודעות רשומות.

על-פי סעיף 70(ב) נקבע שאגרת עיון בפנקס ובמפתח לא תעלה על לירה אחת לכל עיון, ואילו סעיף 70(ג) קובע שהאגרה בעד תעודה לא תעלה על שתי לירות וארבעים אגורות לכל 100 מלים של העתק או נסח. סכומים אלו, שנקבעו עוד בשנת 1953, הם לכולי עולמם נמוכים מאוד, ויש צורך לשנותם מפעם לפעם.

התיקון המוצע יאפשר לשר המשפטים לעשות זאת בלי להיות כבול לחיקרה הנמוכה המקובלת כיום ובלי להודק לכנסת בכל עת שירצה לשנות את האגרות. בוועדה היתה תמימות-דעים ביחס לתיקון סעיף 70(ג), אולם התעוררו חילוקי-דעות ביחס לתיקון סעיף קטן (ב), ואני מניח שתהיה לי עוד הודמנות להשיב למסתייגים בשם רוב חברי הוועדה.

היו"ר ב. הלוי:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת וירשובסקי, להגמלת הסתייגותו.

מרדכי וירשובסקי (התנועה הדמוקרטית לשינוי):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, מטרתה של ההסתייגות שלנו לבטל את חובת תשלום האגרה בעד עיון במסמכים של רשם השותפויות. אמנם הדבר איננו מן הדברים החשובים והגדולים העומדים ברומו של עולם, ואין מטרת הסעיף לעשות מהפכה במערכת המשפט בישראל. אף-על-פי-כן, אם מצאה הממשלה צורך לתקן את החוק ולאפשר בחוק ספציפי זה להגיד לא האגרה מעל למינימום שנקבע כפי שנמסר, הרי באותה הודמנות מן הדין לשקול האם בעד עיון במסמך, באבחנה מקבלת עותק, צריך לשלם האזרח אגרה כשלהי.

— חוק לתיקון פקודת השותפויות (שילנסקי, הלוי, גלס); הצעות לסדר-היום (הלוי, נמיר) —

המשפטים ולמשרדים אחרים אשר בתחום טיפולם. מציאת הבעיה הזאת, על-מנת שיחשבו מחשבה כוללת לגבי הנושא הזה של זכות העיון במסמכים, אם היא צריכה להיות פטורה מאגרה או לא. כיום זהו חלק ממכלול גדול, ומן הדין לתת לממשלה החדשה אפשרות לבדוק נושא זה.

אני רוצה לציין שנאמר לנו בוועדה על-ידי מי שעוסקים בכך שהטירחה הקשורה בעיון במסמך רבה יותר מאשר זו הקשורה בקבלת נסח, צילום או העתק תעודה. אם האגרה צריכה להיות באיזה שהוא יחס בין מה שמשלמים לבין השירות שמקבלים, הרי דווקא במקרה של עיון הטירחה של הפקיד העוסק בכך רבה יותר מאשר במקרים של קבלת נסח או העתק אחר אשר לגביהם אף אחד מחברי הוועדה לא הציג לבטל את החובה לשלם אגרה.

לכן אני מציע לקבל את דעת הרוב בוועדה שסבר שצריך לתת לממשלה לבדוק את הבעיה, שאיננה כל כך פשוטה וקלת-ערך — לבדוק את כל המכלול שלה, ואני מקווה שיוצעו הצעות מועילות לרווחתו של האזרח.

היו"ר ב. הלוי:

חברי הכנסת, אנו מצביעים.

הצבעה

בעד התיקון של חברי-הכנסת ד. שילנסקי,

ב. הלוי, מ. וירשובסקי וש. אלוני לסעיף

13 —

נגד

16 —

התיקון של חברי-הכנסת ד. שילנסקי, ב. הלוי,

מ. וירשובסקי וש. אלוני לסעיף 1 לא נתקבל.

סעיף 1, בנוסח הוועדה, נתקבל.

היו"ר ב. הלוי:

חברי הכנסת, אנו עוברים להצבעה בקריאה שלישי.

הצבעה

חוק לתיקון פקודת השותפויות, תשל"ז—1977,

נתקבל.

ה. הצעות לסדר-היום

1. איסור ביצוע נתיחת מתים ללא הסכמת המשפחה בכתב

כמת המשפחה בכתב, ואדם שהביע התנגדותו בכתב לנתיחת גוויתו, יכובד רצונו גם אם משפחתו מסכימה לנתיחתו.

רבותי חברי הכנסת, נקודת המוצא להתייחסותי לנושא איננה ניגוח המפלגות הדתיות ונציגיהן בכ"ס. כאדם חילוני שאינו שומר מצוות לא סבלתי מעודי מרגשי שנאה, כוז ולעג לציבור הדתי, גם לקיצוניים שבחוקי; ודומני כי לא אגזים בהנחה שמור תר לי, לא באופטימיות מוגזמת, לצפות למידת-מה של הדדיות מקרב חלק, לפחות, מנציגי הציבור הדתי.

גדמה לי, חברי הכנסת, כי הסוגיה הנדונה גורעת לבריאותם של כלל תושבי ישראל ואינה יכולה להתחלק לציבור דתי ולציבור חילוני. מדובר ברמת

במקרה זה היא לירה. לשם תשלום הלירה עומד האזרח בתור מזדנב. הפקיד שיושב בקופה כותב קבלה וזה גוזל זמן. עם הקבלה אתה הולך חזרה, מקבל את התיק, לפעמים מחזיק את התיק רק רגע, לפעמים אתה מעוניין לדעת רק מי הם שני השותפים בעסק. אתה רואה את שני השמות, אומר שלום, מוסר התיק והולך.

כמה עבודה משקיע האזרח בגביית הלירה? כמה טירחה? אני משוכנע שאם יעשו חשבון יתברר שהמדינה מוציאה על גביית הלירה הוצאות יותר מערכה של אותה לירה. העבודה לא מסתיימת בכתיבת הפתקאות — אחר כך יש לתייקן.

לכן אני חושב שלקראת העידן החדש בישראל, כצעד ראשוני, אולי בדבר לא גדול — בדבר קטן, אבל מדברים קטנים נבנים דברים גדולים — יש למחוק את התוספת הזאת ולאפשר לאזרח לקבל את השירות הזה חינם.

היו"ר ב. הלוי:

רשות הדיבור ליושב-ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט, לתשובה.

דוד גלס (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני רוצה להזכיר לחברי-הכנסת שילנסקי שאנחנו מדברים בסך-הכול על תיקון טכני שהתבקש כבר זמן רב. ייתכן שאנחנו נמצאים בעידן חדש, ייתכן שלא; ייתכן שהיתה ביורוקרטיה מסובבת — גם זה שנוי בוויכוח. אבל אנו מדברים, חברי-הכנסת שילנסקי, במקרה זה רק על ביטול האגרה בעד זכות עיון... צריך לזכור שהבעיה הרבה יותר רחבה ואיננה נוגעת רק למסמכים המתירחים לפקודת השותפויות, אלא זו בעיה מורכבת הרבה יותר. בעיית עיון במסמכים יכולה להיות במוסדות שיפוטיים או אדמיניסטרטיביים רבים אשר האזרח או עורך-הדין נזקקים להם היום. הבעיה היא באמת נכבדה.

לכן הציעה הוועדה — והצעה זו התקבלה על דעת כל חברי הוועדה — שנפנה לממשלה, למשרד

היו"ר ב. הלוי:

חברי הכנסת, אנו עוברים להצעות לסדר-היום של חברי הכנסת. ההצעה הראשונה, של חברת-הכנסת אורה נמיר: איסור ביצוע נתיחת מתים ללא הסכמת המשפחה בכתב. רשות הדיבור לחברת-הכנסת נמיר.

אדירה נמיר (המערך):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, בהצעת לסדר-היום רוצה אני להסב שימת-לבה של הכנסת לסעיף (9) בהסכם הקואליציוני בין הליכוד, המפלגה הדתית לאומית ואגודת ישראל, הקובע כי יש לתקן את חוק האנטומיה והפאתולוגיה, תשי"ג—1953 — לתקן כך שיקבע כי גם לאחר שמולאו התנאים הדרושים לפי החוק הקיים אין לבצע ניתוח אחר המוות בלי הסכ

פחה ומי יחתום בשמה, כוונה זו מהווה פגיעה קשה ביותר ברגשות בני המשפחה.

דוד גלס (חזית דתית לאומית):

דוד בן-גוריון בכל ההסכמים הקואליציוניים שנח-תמו עליידי הבטיח לתקן את החוק כך שתהיה הת-חשבות ברצון המשפחה.

אזרה נמיר (המערך):

אני לא אומרת שלא. אני רק חולקת על כך שצריך לעשות זאת עליידי שינוי בחוק הקיים או עליידי הסכמה בכתב של המשפחה. ואני רוצה, חברי הכנסת גלס, שתקשיב להערות שלי איך הייתי מר-גישה אילו בשעת אסון כזה היו פונים אלי ומבקשים חתימה בכתב. אינני חושבת שזה עניין שניתן לחלק אותו בין אנשים חילוניים ואנשים דתיים.

לא אטעה אם אקבע כי, לצערנו, אין בינינו איש שלא התנסה בחוויה הקשה של מות קרוב משפחה, לעתים אף יותר מאחד; לעתים — לאחר סבל של שנים, כאשר במקרים לא מועטים ידעה המשפחה מראש שגור דינו של החולה למות ומחלתו היתה רצף של עיגולי תופת לחולה ולמשפחתו. גם לקרוב משפחה שאינו דתי, עצם הבקשה להסכמה בכתב לנ-תיחת המת, כאשר המעבר בין החיים למוות עדיין אינו מובן וקיים החשש הבלתי-היגיוני, אך הרגשי מאוד, של גרימת כאב נוסף לאדם קרוב ואהוב, היא משאלה שקשה לעמוד בה.

וזאת בנוסף על עובדת הרכב האוכלוסיה בארץ, על האווירה העוינת, ובמקרים לא מעטים — על הסתה מכוונת במשך שנים נגד נתיחות, נגד הרופ-אים ובמיוחד נגד הפאתולוגים המבצעים נתיחות לאחר המוות. כל אלה חברו יחד והביאו למציאות מסוכנת בהתייחסותנו לנתיחות.

רבתי חברי הכנסת, גם אם היו מקרים מסו-יימים — ודומני בודדים מאוד — של אי-כיבוד החוק והתקנות עליידי האחראים לביצועו — ודאי שלא במזיד ולא מתוך יחס של זילזול בכבוד המת ובמש-פחת המת — יש למצוא דרכים למניעת תופעות אלו, שאגב קטנו מאוד בשנים האחרונות, ולא לד-רוש אישור בכתב מהמשפחה לפני ביצוע הנתיחה. זהו צעד שיש בו פגיעה קשה במשפחה ופגיעה מש-מעותית ביותר ברמת הרפואה בארץ.

אין זה סוד כי בשל האווירה העכורה, העוינת והמסיתת בנושא זה בשנים האחרונות, ובשל מעשי האלימות ברופאים, גם בימים האחרונים, חלו ירידה תלולה במספר הנתיחות המבוצעות בבתי-החולים. הגענו למה שמתקרא בלשון הרופאים "קו האדום", שירידה ממנו פירושה פגיעה ישירה ברמת הרפואה. אם לפני שנים אחדות היה המודד לקביעת רמתו של בית-החולים לצורך התמחות רופאים 50% נתיחות מסך כל הפטירות, הרי שהיום הוא ירד והגיע ל-30%, ובבתי-החולים אחדים אף למטה מזאת.

אם לא חאפשר הכנסת עליידי מניעת תיקון החוק המוצע את ביצוע המינימום של 30% נתיחות מסך כל הנפטרים —

(חברי הכנסת ש. י. גרוס קורא קריי-את-ביניים)

הרפואה, בחינוך הרפואי ובהשלכתם על בריאות כלל הציבור.

אין זה סוד כי זה שנים אחדות אנו עדים לתו-פעה מדאיגה ביותר של ירידה משמעותית, בשטחים מסוימים, בהגשת שירותי הבריאות לאוכלוסיה. אחד גיסא מבנים חדשים, מחלקות חדשות, מיכשור משוכ-לל, ומאידך גיסא חוסר תקנים לאחיות ולעובדי נקיון ותחזוקה הנותנים אותותיהם ברמתם הרפואית של בתי-החולים. מצוקה זו פוגעת בכל הישג רפואי, מדעי וציודי.

אין ספק שהתיקון המוצע בחוק האנאטומיה וה-פאתולוגיה יביא בהכרח לירידה נוספת ברמת שירותי הבריאות בארץ.

שלמה יעקב גרוס (אגודת ישראל):

מדוע אדם לא ישלוט על גופו? אשה יכולה לשלוט על גופה, והאיש הנפטר לא שולט? מה ההב-דל?

אזרה נמיר (המערך):

אם תיתן לי הזדמנות אסביר לך. אם תפריע לי לא אצליח. אני מציעה לך, קודם כל, להקשיב, חברי הכנסת גרוס.

שלמה יעקב גרוס (אגודת ישראל):

תאמרי את ההבדל. אשה שולטת על גופה, והאיש — לא?

אזרה נמיר (המערך):

אתה מסכים שאשה תשלוט על גופה — זו הודעה ממש מהפכנית. אבקש רשות להמשיך בדברים שלי. חברי הכנסת, עליי קביעתם של העומדים בראש ההסתדרות הרפואית והמועצה המדעית, כדי לקיים רפואה על רמה סבירה יש לבצע לפחות 30% נתיחות מסך כל הנפטרים. וכאן חובה להדגיש כי לא מדובר בדאגה ללומדי האנאטומיה בבתי-הספר לרפואה. לגבי דירם, הדגמים החדשים והגופות הנתרמות עליידי אנ-שים בחייהם למדע יוצרים מציאות של היצע הגדול מהביקוש.

הנתיחה דרושה לשמירה ולקידום של רמת הרפו-אה. עליי נהוגיהם של רופאים רבים מספר הנפ-טרים מנסיבות שאינן מוסכרות עליידי האיבחון הר-פואי הולך וגדל. תופעה זו והדילמה סביבה חמורות במיוחד במחלקות המיון של בתי-החולים, שם מספר החולים במצבי גסיסה גבוה במיוחד, והרופא המטפל, שאינו מצליח להציל את חייו של החולה, נמצא בדילמה נפשית ומקצועית בלתי-פוסקת: האם הפטירה נגרמה בשל מחלתו של החולה או בשל הידע המ-צומצם של הרופא.

נתיחה לאחר המוות מבהירה את המצב ועשויה להיות לעזר עצום לאותו רופא בבואו לטפל בחולים אחרים ובמגעיו עם משפחותיהם, במיוחד כשמדובר במחלות גנטיות.

חברי הכנסת, דומני כי מגמת התיקון המוצע היא להפסיק כליל את הנתיחה לאחר המוות. עצם הכוונה להתנות את הנתיחה שלאחר המוות בהסכמה של המש-פחה, שלא לדבר על הקושי בקביעה מי הם המש-

המשפחה, ונעששה נתיחה לאחר המוות בהסכמת המשפחה. אחר כך התעורר מישור המשפחה וכל העניין היה ממש לשערוריה, באו לבית-החולים והיכו את הרופא.

אם הדגש הוא בשאלה אם ההסכמה צריכה להיות בכתב או לא בכתב, הרי העניין הזה באמת טעון שיקול. אבל אני לא מתאר לי שחברת הכנסת שהציעה את ההצעה התכוונה רק לנקודה זאת.

אזרה נמיר (המערך):
זה מה שנכתב בהסכם הקואליציוני ביניכם ובין סיעות אחרות.

שרי-הבריאות א. שוסטק:
בהסכם הקואליציוני נאמר שלא יורשו לבצע נתיחה לאחר המוות אלא בהסכמת המשפחה. אמנם השאלה אם בכתב או לא בכתב היא חשובה, אבל התוכן של הסעיף בהסכם הקואליציוני הוא בעצם הבעיה של הצורך בהסכמת המשפחה, והבעיה מתעוררת בכנסת זה שנים, מפעם לפעם.

קודם כול אני רוצה להגיד למציעה — אולי אין היא יודעת — שגם היום אי-אפשר לבצע נתיחה לאחר המוות בלי הסכמת המשפחה, בהרבה מאוד מקרים.

אזרה נמיר (המערך):
אם כך, למה צריך לשנות את החוק?

חייקה גרוסמן (המערך):
מדוע אתם מציעים לשנות את החוק?

שרי-הבריאות א. שוסטק:
יש מקרים של נתיחה אחרי המוות שגם היום אינם טעונים הסכמה של המשפחה בכתב. החוק של פיו אנחנו פועלים, עם כל המגבלות שלו, איננו מתיר בכל מקרה נתיחה אחרי המוות בלי הסכמת המשפחה. הוא מתיר רק בשלושה מקרים, ואז נחוצה הסכמה בכתב — שוב בכתב — של שלושה רופאים: מנהל בית-החולים, מנהל המחלקה והרופא המטפל. אבל לא בכל המקרים, רק בשלושה. אם, למשל, צריך לקבוע או להביא את סיבת המוות, אף-על-פי שהיא ידועה, או לשם לימוד ומחקר, בשני המקרים האלה היום גם לפי החוק שלנו אסור לנתח בלי הסכמת המשפחה, בלי שהמשפחה או האיש התירו למסור את הגופה למחקר רפואי. עובדה זו מלמדת הרבה מאוד.

אזרה נמיר (המערך):
לשם מה השינוי המוצע?

שרי-הבריאות א. שוסטק:
השינוי בא לא רק לשני המקרים האלה, אלא גם למקרים אחרים שהחוק מתיר.

הייתי רוצה לומר, אם כי אינני יודע אם זה בהקשר של הדיון כאן, כי אילו הרופאים בבתי-החולים היו מקיימים את החוק — אני לא מדבר על זילול בכבוד המת — אילו לא היו מולושים חוק הקיים, לא היינו מגיעים אפילו לידי הדיונים האלה.

חברי-הכנסת גרוס, אפשר בכנסת להביע גם דעה שאינה מקובלת עליך, או שצריך לומר רק מה שמת-יישב עם השקפת-עולמך? זה קצת קשה.

מרדכי צפורי (הליכוד):
האם הוא היחיד שמפריע?

אזרה נמיר (המערך):
חברי-הכנסת צפורי, ברגע זה הוא יחיד ולכן השבתי לו. לא שמעתי שדיברו עוד חברי כנסת.

אני חוזרת: אם לא תאפשר הכנסת, על-ידי מניעת תיקון החוק המוצע, את ביצוע המינימום של 30% נתיחות מסך כל הנפטרים, כפי שנהוג בארצות-הברית ובמדינות אירופיות רבות, אף ששם המשפחה התממת ואין שם אנוירה כזו שיש בארץ, יקטן מספרם של בתי-החולים שיוכרו למטרות התמחות לסטודנטים ורופאים צעירים, יגדל מספרם של הלומדים רפואה בחוץ-לארץ, יוכה מכת-מוות הריפוי באמצעות השתלת אברים, במיוחד כליות וקרנית, יעלה מספר המיתות שלגביהן לא תוכל להיקבע בוודאות סיבת המוות, יקטן נסיונם של הרופאים וחיפגע רמתה של הרפואה בארץ.

מאחר שאינני מניחה, חברי הכנסת, כי הממשלה הנוכחית ושר הבריאות הנוכחי יתנו ידם בקלות כה רבה להורדת רמת הרפואה בארץ גם במחיר ישיבה בשלטון, ימאחר קשה לי להאמין כי למען קידומה של הרפואה והענקתה במידה שווה לציבור הדתי והחילוני ינותחו גופותיהם של החילוניים בלבד, שישמשו לצורך זה "הגוי של שבת" — דומני כי רצויה וחיובי בנושא זה מידה גדולה יותר של סובלנות, של שפיות-דעת, של מאמץ להסביר לכלל האוכלוסיה הבריאה איך שומרים על אדם בריא בעם בריא.

בשל עיקשותם, חוסר פתיחותם וקיצוניותם של מועטים אין להעניש את הציבור כולו בירידת רמת הרפואה.

בשל כל הסיבות הללו, בשל הבדלי הגישות וההשקפות, בשל רגישותו ומורכבותו של הנושא ובשל נגיעתו בבריאות ובחיי כל אחד מאתנו, אבקש, אדוני היושב-ראש, להעמידו לדיון במליאת הכנסת.

היוז"ר ב. הלוי:
רשות הדיבור לשר הבריאות, לתשובה.

שרי-הבריאות א. שוסטק:
אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, קשה לי לרדת לסוף דעתה של המציעה. על מה היא בעצם רוצה שיודנו? האם על כך שנחוצה הסכמה בכתב או על עצם העניין שנחוצה הסכמת המשפחה? היה לי הרושם שהדגש בדבריה היה בנקודה אחת, שהייתה קשה לדרוש את הסכמת המשפחה בכתב בנסיבות שהמשפחה נמצאת בהן בזמן שהיא מאבדת את קרובה. אם זו הבעיה, הרי כשיבוא תיקון כזה בחוק, לפי ההסכם הקואליציוני, אפשר יהיה להתווכח על הנקודה הזאת.

מה שקרה בימים האחרונים בבית-החולים "אי-כילוב" מוכיח שהסכמה בעל-פה איננה מספקת. קרה מקרה מאוד עצוב, היתה הסכמה של המשפחה, כל

אזרח נמיר (המערך):

אדוני השר, אתה יודע שבארצות-הברית, על-אף הבקשה להצהרה בכתב, מבצעים יותר מ-30% של נתיחות, ואין שם האווירה הקיימת בארץ. אתה מודע לכך. אי-אפשר בצורה פשטנית להשוות את המצב בעולם לזה שבישראל.

שר-הבריאות א. שופטק:

את בעצמך אמרת ונקבת גם בכמה מספרים. ציינת שגם בארץ מבצעים נתיחות לאחר המוות באחוזים יפים ביותר, ולא רק 30%. יש מקומות שזה מגיע לקרוב ל-40%. יש בתי-חולים שזה מגיע לשליש ויש בתי-חולים שבהם האחוזים הם יותר קטנים. אין לנו במה להתבייש גם בעניין זה.

(קריאה: יש לנו במה להתבייש — באחוזים הגדולים. יש לנו במה להתבייש.)

נכון. אילו לפחות היו מבצעים את הנתיחות לפי המגבלות שקובע החוק — הדברים לא היו מגיעים למה שהם מגיעים ולא היו גורמים לסערות.

אם כי אינני רוצה להשתמש בדוגמה הזאת אציין כי בשבדיה המתקדמת נחוצה תמיכה של כומר, והוא הולך אל המשפחה ומנסה לשכנע אותה שתסכים לנתיחה אחרי המוות. זה המצב בשבדיה המתקדמת והחילונית. היא איננה מתביישת להודק לכומר בזמן שצריך לבצע נתיחה אחרי המוות.

מאיר פעיל (מחנה שלי):

אתה היית מסכים שכאן תיתן סמכות כזאת לרב רפורמי?

שר-הבריאות א. שופטק:

אני אומר שיש ציבור אצלנו אשר טובע הסכמה של רב. תדע לך שגם מבחינת ההלכה בענייני פיקוח נפש וענייני הצלה מותר לנתח. ואם יש צורך בסמכות הלכתית — אין בכך בושה ולא מתביישים בכך בעולם.

אני זוכר שלפני שנים התקיים ויכוח בכנסת — אז לא דובר על הסכם קואליציוני עם הדתיים, כפי שמוצג הדבר כיום — ושר המשפטים שהוא כשר למהדרין בשביל המערך, שר-המשפטים דאז, יעקב שמשון שפירא, בא לכנסת וטען שהמשלה צריכה להבטיח שהמדה הרפואי יתפתח כדרוש ולפי המסורת הרפואית שלנו, אבל יחד עם זה עליה לשקוד לבל ייפגעו הרגשות של חלק גדול של הציבור. זה היה בכנסת בשנת 1966.

הנקודה הזאת מאוד רגישה בכל משפחה, גם במשפחה חילונית, כי גם במשפחה חילונית לא כל כך פשוט בשבילה כשמתחילים לנתח את הגופה של הקרוב שלה. אני חושב שלא ימצא בינינו אחד שיאמר שמשפחה חילונית שיש לה גישה למדע והרצאה לקדם את המדע והמחקר מקבלת בקלות את העובדה של נתיחה לאחר המוות ושל מה שעושים אחר כך בתי-לקים השונים, כפי שידועים הדברים בנושא זה. כאמור, הלוואי והיינו שומרים על מגבלות החוק, ואז גם היו נמנעות סערות.

אני חושב שיש כאן סערה מלאכותית כדי ליצור מחיצה בעניין שבו לא צריכה להיות מחיצה בין דתיים ובין חילוניים.

הצרה היא שהרופאים זילזלו בחוק אשר מתיר להם לבצע נתיחות אחרי המוות לפי המגבלות האלה, ומ-כאן נובעות הסערות האלה.

הרי ידוע היטב לחברי הכנסת מה שמבקר המדינה קבע — שהעניינים האלה היו גובלים ממש בשערוריה ובזילזול בחוק. היו טפסים חתומים למפרע על-ידי מנהלי מחלקות ורופאים. מבקר המדינה קבע בעניין זה דברים די ברורים.

לגופו של העניין, באשר להסכם הקואליציוני — טוב אמרה חברת-הכנסת נמיר שבעניין זה לא צריך להיות ויכוח בין דתיים ובין חילוניים. זה נכון. אבל בכל זאת, בכל זאת עלינו לראות את המצב בכל העולם: בארצות-הברית, באנגליה, בצרפת, בשווייץ, בשבדיה ובעוד מדינות אין לנתח את המת לאחר המוות בלא הסכמת המשפחה, והמדע והמחקר בארצות אלה לא נפגעו. הלוואי עלינו התקדמות כזו שיקיימת בארצות אלה. לגמרי מובן הדבר הזה בכל העולם המערבי המתקדם, שיש צורך בהסכמת המשפחה.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):

כאשר אתה אומר שצריך לבדוק את הדברים, מדוע אתה לא רוצה שוועדה של הכנסת תבדוק? אתה אומר שעלינו לבדוק כיצד הדברים מתנהלים בעולם. מדוע אתה מסרב שתהיה בדיקה של ועדה מהכנסת?

שר-הבריאות א. שופטק:

אני אומר שבהסכם הקואליציוני מוסכם לנהוג כפי שנוהגים בעולם.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):

חברת-הכנסת נמיר ביקשה לבדוק כיצד נוהגים בעולם. אתה אומר שאנחנו לא נוהגים כמו בכל העולם.

שר-הבריאות א. שופטק:

אנחנו לא כמו כל העולם, ואנחנו נוהגים לא כמו בכל העולם.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):

השאלה שלי היא פשוטה: לך יש מידע מסוים שאולי אין לחברי כנסת אחרים. מדוע אתה מתנגד שוועדת כנסת תבדוק את הנושא?

שר-הבריאות א. שופטק:

קודם כל, מי אמר לך שאני מתנגד? עדיין לא סיימתי את דברי.

באנגליה, אם אדם משאיר צוואה בכתב ובה הוא מצווה את גופו למחקר, הרי אם המשפחה מתנגדת לכך אחרי מותו — הרופאים לא יבצעו את הנתיחה, אם כי יש מכתב. מדוע אנחנו צריכים להיות יותר מתקדמים מכל העולם המתקדם, בייחוד כשאצלנו קיימת בעיה של פגיעה ברגשות ציבור שבשבילו העניין הזה של נתיחה אחרי המוות וכבוד המת היא שאלה עקרונות-מצפוניות-דתיות? האם אנחנו צריכים להיות מתקדמים מכל העולם רק מפני שאנחנו רוצים לשוות לזכויות אופי ששכאילו יש פה מצד אחד כפייה דתית, ומצד שני — חלק שמתקדם?

מנחם סביר (הליכוד):

חבר-הכנסת פעיל, אפשר לשאול איתך שאלה? גם היום אין די פאתולוגים כדי לנתח את אלה שכן מסכימים. מה ה"גראצ'ק" הגדולה שאתם מקימים פה?

מאיר פעיל (מחנה שלי):

ממתי נעשית נציג האיגוד המקצועי של הפאטור-לוגים? עד כמה שאני יודע הפאטולוגים מעוניינים בערך במה שאני מציע.

ההצעה שאני מציע, לפי עניות דעתי, צריכה לקבוע שתי רמות של אישור — אישור המשפחה וסמכות המדינה, שהיא הדומיננטית.

מה המסקנה? הבעיה רצינית וראויה לדיון אפילו לפני שיבוא החוק לכנסת. לכן אינני מבין מדוע יסרבו החברים להעביר את הנושא לוועדה. אם הממ"ק הקואליציוני, יתחבר הדיון העקרוני עם הדיון על החוק; אם הממשלה תעבוד בעצלתיים, לפחות יהיה דיון רציני על הנושא, דיון פרלימנארי, וכאשר יגיע החוק — הדיון בו יהיה קצר.

אדוני השר, אני מנצל את המעמד ורוצה לבקש ממך: נודע לי היום מעובדים סוציאליים שכבוד השר, או משרדו, הוציא הוראה להפסיק את התמיכה הכספית לאישפוז חולים כרוניים. אם הדבר נכון, אבקש ממך לבטל את ההוראה.

הי"ר ב. הלוי:

חברת-הכנסת נמיר, האם את מסכימה להצעה להעביר את הנושא לוועדה?

אירה נמיר (המערך):

כן.

הי"ר ב. הלוי:

לאיזו ועדה?

מאיר פעיל (מחנה שלי):

לוועדת העבודה והרווחה.

הי"ר ב. הלוי:

אני מעמיד להצבעה, בעד ונגד, את ההצעה להעביר את הנושא לוועדת העבודה והרווחה.

משה נסים (הליכוד):

קודם תעמיד להצבעה את השאלה אם לכלול או לא לכלול את הנושא בסדר-היום.

הי"ר ב. הלוי:

יש הצעה להסיר את ההצעה מסדר-היום והצעה להעביר את הנושא לוועדה. ההצעה להעביר את הנושא לוועדה היא לעומת ההצעה שלא לכלול את הנושא בסדר-היום. די בהצבעה אחת. בהצבעה אחת תינתן התשובה על שתי השאלות.

הצבעה

בעד ההצעה להעביר את הנושא לוועדת

38 — העבודה והרווחה

בעד ההצעה שלא לכלול את הנושא

54 — בסדר-היום

ההצעה שלא לכלול את הנושא

בסדר-היום נתקבלה.

לגופו של עניין, ההסכם הקואליציוני בנושא זה איננו אומר דבר בשביל הכנסת כל עוד לא מובא התיקון המוצע לפניה. רק כשיובא התיקון לפני הכנסת, התיקון שייאמר בו שיש צורך בהסכמה בכתב של המשפחה, תוכל הכנסת לקיים דיון בהצעה. לכן אני סבור שלא היה כל הגיון להעלות את הנושא לדיון ולהציע להעבירו לוועדה. מה תעשה הכנסת כאשר תבוא הצעת התיקון? הרי היא תצטרך להעבירה לוועדה. על כן לא היה צורך ואין כל טעם אפילו לבקש עכשיו להעביר את הנושא לוועדה. כאשר הנושא יבוא — והוא יבוא מהר מאוד — נעבירו לוועדה. אילו הייתי יכול להשפיע על המציעה לבטל את תביעתה להעביר את הגרש לוועדה ולהסתפק בהודעה שהממשלה תביא את התיקון בקרוב ואז נעביר את הנושא לוועדה, הייתי שמח מאוד.

אירה נמיר (המערך):

אין סיכוי.

שרי-הכריאות א. שוטק:

אם המציעה עומדת בתוקף על כך שהעניין יועמד לדיון, הרי שידונו על דבר שאיננו על הפרק, כי זה לא קשר עם שום תיקון בחוק, ולא הייתי מתנגד שזה יעבור לוועדה, אך נשאל את המציעה, אולי תסתפק בהודעה הזאת.

אירה נמיר (המערך):

לא הבינתי.

שרי-הכריאות א. שוטק:

הצעת לכבוד המציעה, שאולי תשתכנע ממה שאני מסביר, שהדיון יהיה יותר מעשי עקב תיקון שיובא אחר כך לדיון בכנסת מאשר טחינת מים כעת, דיון על ביצה שלא נולדה. אם אינה מסתפקת בזה אני מציע להסיר את העניין מסדר-היום.

הי"ר ב. הלוי:

רשות להצעה לחברת-הכנסת פעיל.

מאיר פעיל (מחנה שלי):

אדוני הישוב-ראש, כנסת נכבדה, בא אני להציע לכנסת להעביר את הצעתה של חברת-הכנסת אירה נמיר לוועדה. אני מבין שתהיה זו ועדת העבודה והרווחה.

עכשיו אנסה לנמק את הצעתי בקיצור נמרץ. אמנם ייתכן שצריך למצוא סידור בחוק שיקבע כי נתיחת גווייה לאחר המוות כרוכה בהסכמת קרובי המשפחה; ייתכן אפילו לקבל הצעה שהוצעה באחת הכנסות הקודמות, שיוכל אדם אף לדאוג כי בתעודת ההוות שלו יהיה רשום אם הוא מסכים או לא לגינתו גופתו. אולם תהא זו שגיאה חמורה מבחינה ציבורית אם הכנסת תקבע שיש למשפחה זכות וטו על ביצוע נתיחת לאחר המוות. מן הראוי לקבוע כי תהא סמכות ציבורית, רפואית-משפטית, אשר תוכל להורות על נתיחת גווייה לאחר המוות גם בניגוד לרצון המשפחה, אם הדבר הוא לטובת האינטרס הציבורי, בין משום שיקולים רפואיים ובין משום שיקולים משפטיים.

2. הפסקת הפעלתם של קרונות הרכבת המיוחדים בקו חיפה-תל-אביב

תן; אם מדובר על בדיקות לכלליות, מבצעים או-
תן; אם מדובר על בדיקת נקודות משפטיות — מבצעים אותן. לגבי בדיקות טכנולוגיות זילול לא מעט.
בידי הגוף הקרוי הסתדרות מהנדסים יש "ספר לבן"
של כמה וכמה פרויקטים גדולים שהנוק בהם היה
עשרות ואולי מאות מיליוני לירות, רק משום שלא
נתנו את הדעת על הצד הטכנולוגי.

האספקט השני הוא האספקט האנושי, של האיש
הקטן, הנשחק בין הרשויות. מדוע אנשים חייבים לס-
בול בגלל שיקול מסחרי, לפי ההסבר שקיבלתי במקרה
זה? מדוע טובת האזרח ונוחותו לא יעמדו לפני השי-
קול המסחרי? אם עושים שגיאה או קורית תקלה או
טעות, וצריך לשקול מה עדיף: האזרח או הפסד
של תשע-מאות או אלף לירות ליום, ודאי וודאי
שטובת האזרח צריכה לעמוד לפני השיקול המסחרי.
ואסור לתת לפרויקט, קטן כגודל, להמשיך במסלולו
המסחרי היבש אם מאות אזרחים סובלים.

לכן הייתי מסכים בכך: ועדת הכלכלה של הכנסת
חייבת לעסוק בשני האספקטים של הנושא — האספקט
הטכנולוגי, על-מנת שיוצאו תקנות מתאימות המחיי-
בות שהזמנות גדולות מחוץ-לארץ על חשבון כספי
הציבור ועל חשבון כספי הממשלה וכן פרויקטים
שעולים ממון רב — יעברו לא רק בדיקה של כדאיות
כלכלית אלא גם בדיקה טכנולוגית מדוקדקת כדי
ללמוד אם ההזמנה ראויה לשמה וצריכה להתבצע
או לא. ידוע לי שמשדך התעשייה, המסחר והתיי-
רות מעסיק מהנדסים כדי לבדוק הזמנות מבחינה טכ-
נולוגית, אך השיקול הראשוני הוא השיקול הכלכלי,
ולא אחת אין מבקשים חוות-דעת טכניות.

האספקט השני — האספקט האנושי, נוחות האז-
רח. אני מתפלא שבסוגיה השולית אולי, הקטנה אי-
לי, של קרונות הרכבת, לא התערבו אירגוני הצרכנים
למיניהם. ועדת הכלכלה חייבת לעסוק בסוגיה זו ול-
הבטיח שלא יהיה פרויקט שיפגע באזרח, ומשום
השיקול המסחרי הצר יבוצע.

היו"ר ב. הלוי:

רשות הדיבור לסגן השר חברי-הכנסת ארידור.

סגן השר י. ארידור:

אדוני היושב-ראש, בטרם אפתח בתשובה ברצוני
לברך אותך לבחירתך. הברכה היא עכשיו מפני שזו
הפעם הראשונה שאני מופיע מעל דוכן הכנסת בעת
שאתה יושב בראש הישיבה.

כנסת נכבדה, השאלה שהעלה חברי-הכנסת בדיאן
היא שאלה חשובה. המדיניות שתהיה נקוטה על-ידי
משרד התחבורה היא לשים בראש ובראשונה את הד-
אגה לשירות לאזרח. והשירות לאזרח כולל גם את
עצם מתן השירות וגם את נוחותו של האזרח. למ-
עשה, מה שאמר חברי-הכנסת בדיאן מחייס לדברים
שאירעו בעת כהונתה של הממשלה הקודמת.

אליקים (נוסטב) בדיאן (הליכוד):
נכון.

היו"ר ב. הלוי:

חברי הכנסת; אנו עוברים להצעה לסדר-היום של
חברי-הכנסת בדיאן: הפסקת הפעלת קרונות הרכבת
המיוחדים בקו חיפה-תל-אביב. רשות הדיבור לחבר-
הכנסת בדיאן.

אליקים (נוסטב) בדיאן (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, הבעיה שאני
עומד להעלות היום על סדר-יומה של הכנסת — הפ-
סקת הפעלת קרונות הרכבת המיוחדים בקו חיפה-
תל-אביב — יש לה השלכות חשובות משני אס-
פקטים: האחד — זילול בצד הטכנולוגי; השני —
זילול באזרח. קרונות הרכבת המיוחדים בקו חיפה-
תל-אביב, האזרח יושב בהם בנוח, אך ללא איזוורור.
הוא משלם תמורת "התענוג" הזה תוספת חמש לירות
לנסיעה בקו חיפה-תל-אביב. בכל אחת משלושים הנ-
סיעות — חמש-עשרה נסיעות לכל כיוון — מוצמד
קרן אחד מתוך שמונה קרונות הרכבת המיוחדים.

בחזור של הנהלת הרכבת, התחום בידי מנהל
התנועה והמסחר, נאמר ששמונה קרונות רכבת כאלה
הגיעו ארצה ואינם מתאימים לתנאי האקלים של אר-
צנו. המלים "הגיעו ארצה" תמוהות ביותר, משום
שמקובל שקרונות אינם מגיעים אלא אם מומינים
אותם. החום השורר בקרונות אלה בחודשי הקיץ הל-
טים עולה בהרבה על החום השורר בקרונות הרג-
לים, כאשר רק אשנב קטן פתוח בכל חלון. נכון
הוא שלאחרונה גרמה הנהלת הרכבת לשיפור המצב
עלי-ידי הגדלת אשנב זה עד כדי פי שניים. דבר
זה נעשה במחצית מספר החלונות בלבד. כן התקיינה
הנהלת הרכבת באשנב תריס קטן מפסי זכוכית. המצב
כאמור שופר, אך לא תוקן בכללו.

דרשתי ממנהל הרכבת להפסיק הפעלת הקרונות
בחודשי הקיץ הלוהטים. תשובתו היתה שמנסים לשפר
ומחקנים, אבל בינתיים הקרונות חייבים לנוע מתוך
שיקול מסחרי. נוכח תשובה זו החלטתי להעלות את
הנושא על סדר-יומה של הכנסת.

הרווח הכספי מהפעלת הקרונות הוא מועט, כי
בשלושים הנסיעות מדי יום התמרמרו הנוסעים, הו-
עו, כעסו ורטנו, ובסופו של דבר הלך מספרם ופחת
בהתמדה. והיום אפשר לדבר על עשרה נוסעים במ-
מוצע לכל נסיעה. עשרה נוסעים כפול שלושים נס-
עות, כפול הפרש של שלוש לירות לעומת מחיר
הכרטיס בקרונות שמורים, זו הכנסה נוספת של פחות
מאלף לירות ליום. ובצעד הכנסה של פחות מאלף ליי-
רות חייבים אזרחים להתענות.

אדוני היושב-ראש, אני רוצה להרחיב את היריעה
ולהדגיש שני אספקטים חשובים נוספים: האספקט הטכ-
נולוגי והאספקט האנושי. לגבי האספקט הטכנולוגי,
אני בטוח שסגן השר יעמוד בפני בעיות דומות גם
במשרדים אחרים שהוא מופקד עליהם. נהוג היה בימי
המשטר הקודם — ובמחר לומר כך — שהזמנות
ופרויקטים הוצאו לפועל ללא בדיקה טכנולוגית מת-
אימה, אם מדובר על בדיקות רפואיות, מבצעים או-

סגן השר י. ארידור :

של שיקולים מסחריים. השיקול אינו מסחרי. כאשר ייגמרו השיפורים המתבצעים עכשיו בקרונות נבדוק אם בעיית החום תיפתר. אבל בד"בכד אנו גם נש" קול את האפשרות להתקין בקרונות האלה מערכת מיזוג אוויר. המטרה היא, כמובן, שהשירות לנוסע, לאזרח, יהיה יעיל, נוח ונעים.

אנחנו סבורים שצריך לטפל בנושא זה. ועדת הכל-כלה היא גוף מתאים לטפל בנושא הזה, אולי אפילו במיוחד יושב-ראש ועדת הכלכלה. לפיכך אני מציע שהצעתו של חבר-הכנסת בדיאן תעבור, להמשך הטי" פול, לוועדת הכלכלה של הכנסת, ואני מקווה שכ" תוצאה מטיפול, בשיתוף עם משרד התחבורה שה" מומחים שלו יעמדו לשירותה, יינתן לאזרח הנוסע השירות שהוא זכאי לו וראוי לו ושהממשלה צריכה לתת לו.

הו"ר ב. הלוי :

חבר-הכנסת בדיאן, האם אתה מסכים להצעה לה-עביר את הנושא לוועדת הכלכלה של הכנסת ?

אליקים (גוסטב) בדיאן (הליכוד) :
כן.

הו"ר ב. הלוי :

אם כן, יש רק הצעה אחת — להעביר את הנושא לוועדת הכלכלה. אני מעמיד אותה להצבעה.

הצבעה

ההצעה להעביר את הנושא לוועדת הכלכלה נתקבלה.

3. שאלת החזרתם של עקורי איקריט ובירעם לבתיהם**הו"ר ב. הלוי :**

קופה שהוגדרה על-פי גירסה אחת 15 יום, ועל-פי אחרת — "לזמן קצר". מאז, במשך 29 שנים, נמנעת שיבתם. חלק מתושבים אלה המשיכו להיאבק על זכותם לשוב לכפרם. היה זה מאבק בלתי-פוסק, תקיף, ועם זאת מנקודת מוצא ובדרכים של נאמנות מוח-לטה למדינת ישראל.

גורמים עוינים מבית ומחוץ ניסו לנצל מאבק זה, להסית ולפגוע. אך תושבי הכפרים, על-אף כל התל-אות, דחו כל נסיון להפוך את עניינם קרדום כנגד המדינה וגילו לה נאמנות, למרות כל המסכת הא-רוכה של האכזבות, ואילו אכזבות.

לאחר שורת הבטחות בחצי-הפנה, שלא מולאו, פנו תושבי איקריט לבית-המשפט הגבוה לצדק. בית-המש-פט הגבוה לצדק קבע בסוף יולי 1951 כי "אחרי התאריך 27 אפריל 1949 לא היתה כל מניעה חוקית להחזרת המבקשים לכפרם". יתר על כן, "לא היה כל יסוד חוקי לשלול מהמבקשים את זכותם לחזור". ועוד: "כל עוד לא ניתן על-ידי רשות מוסמכת צו יציאה נגד המבקשים בהתאם לתקנה 8 לתקנות שעת-החירום (אזורי בטחון), 1949, רשאים הם לשבת בכפר איקריט".

במקום ליישם את החלטת בית-המשפט העליון ולאפשר שיבה הוחקנו צווי יציאה בהתאם לתקנה 8, ומה שהיה בלתי-חוקי קיבל לבוש חוקי. יתר על

אני מבין שאתה מסכים אתי. המדיניות שתהיה נקוטה על-ידי ממשלה זו תהיה לדרוש בראש ורא-שונה את טובת האזרח, בין היתר תהיה דאגה מת-אימה כדי שהזמנות תיקחנה בחשבון גם את שיקולי האקלים הישראלי.

באשר להזמנות שחבר-הכנסת בדיאן מתייחס אליהן ברצוני לומר לכנסת שהקרונות — מדובר בשמונה קרונות — נרכשו מהרכבת הבריטית בחדש דצמבר 1976, הגיעו ארצה בחודש מארס 1977 והוכנסו לשיר-רות כחודשיים לאחר מכן בתום סידרת שיפוצים והת-אמות שבוצעו בהם. לקרונות האלה יש יתרון בכך שיש להם מערכת משוכללת המבטיחה נסיעה שקטה וכמעט חסרת טילטולים, מושבים נוחים ומערכת איור-רור. אבל התברר שמערכת האיורור אינה מספקת בימי השרב בקיץ. כתוצאה מכך החליטה הנהלת הר-כתב, ביזמתה, להגדיל ולהרחיב את פתחי החלונות. עד עתה, כפי שציין חבר-הכנסת בדיאן, בוצעו יותר ממתצית השיפורים הנדרשים. יתרת השיפורים תבוצע תוך שבוע ימים.

אליקים (גוסטב) בדיאן (הליכוד) :

אבל מדוע רק במחצית מן החלונות ?

סגן השר י. ארידור :

אני מסביר: התחילו לבצע, ממשיכים לבצע את היתרה עד שתסתיים.

בינתיים שאלת קיום השירות גם היא שאלה, והסעת הקרונות גם היא בבחינת שירות, לא שאלה

עקיבא נוף (התנועה הדמוקרטית לשינוי) :

אדוני היושב-ראש, כנסת נבחרה, תושבי בירעם ואיקריט לא היו במלחמת השיחור בין אלה שגענו להוראות המנהיגות הערבית ולא היו בין אלה שפינו את כפריהם כדי להקל את פלישת הצבאות הערביים לישראל. היפוכו של דבר: את חיילי צה"ל קיבלו תושבי בירעם בלחם ובמלח, ולא במקרה.

עוד ב-1947, בהופיעו לפני ועדת החקירה מטעם האו"ם שחקרה את נושא ארץ-ישראל, הצהיר האר-כיבשוף מובארק, ראש העדה, בשם עדתו, בפומבי ובגלוי על תמיכתה בהקמתה של מדינה יהודית בא-רץ-ישראל. היה זה מהלך מדיני מיוחד במינו של ראש אחת מהאומות באזור, שהדגישה כי במזרח התי-כון אין רק ערבים סונים אלא זהו אזור המאוכלס בעמים, בעדות ובדתות במספר ניכר, שלחלק מהם אינטרס מדיני ביוזר לחבר יחד כנגד השתלטותו של האימפריאליזם הערבי. במהלכו של מיבצע-חירום, בנובמבר 1948, נתבקשו תושבי שני כפרים אלה על-ידי הפיקוד הצבאי המקומי לפנות את כפריהם לת-

תו מקום ישוב, במידה שאתה מכיר בזכותם על אדמתם; אם עשו להם עוול, אז עוול מלא. ואני מודה שיתכן שנעשה בזמנו עוול וצריך לתקן זאת.

מאיר פעיל (מחנה שלי):
אז תקן את העוול.

עקיבא נוף (התנועה הדמוקרטית לשינוי):
חבר-הכנסת פעיל, הוא שואל אותי שאלה, תן לי לענות לו.

עמוס הדר (הרביץ) (המערך):
באינו צורה ובאיזה מצב תעמיד אותם ישובים שלנו שיושבים סביב הכפרים?

אמנון רובינשטיין (התנועה הדמוקרטית לשינוי):
מה זה "שלנו"? הם לא אזרחי ישראל?

עקיבא נוף (התנועה הדמוקרטית לשינוי):
הבנתי את השאלה.

שלושים שנה אנחנו טוענים מעל כל במה שלא נישלנו אף ערבי אחד. אלה שברחו — ברחו על-פי קריאת המנהיגים הערבים, כחלק מן המלחמה של-הם, והם לא יכולים לתורר לאחר שהפסידו במלחמה. לא זה הנושא באיקרית וברעם. הם קיבלו אותנו במלח ומים.

עמוס הדר (הרביץ) (המערך):
כל היתר ברחו?

עקיבא נוף (התנועה הדמוקרטית לשינוי):
ואם אתה אומר היום שלא צריך להחזיר אותם כי בכך כאילו מכירים באיזה עקרון, אני אומר שבזה אתה מסייע לתעמולת האויב לומר שאנחנו מנשלים. בזה אתה פועל נגד כל תיוה ציונית, מחיים וייצמן ב"מסה ומעש" ועד זאב ז'בוטינסקי. כל תיוה ציונית היתה: לא באנו לגושל; באנו לשבת אתם, ויחד אתם לבנות מדינה. אני לא מוכן לקבל את הא-מירה "אנחנו" לגבי יהודים אזרחי ישראל ו"הם" לגבי אזרחי ישראל שאינם יהודים.

עמוס הדר (הרביץ) (המערך):
המדינה הזאת הושיבה שם יהודים או לא?

יוראן עטשי (התנועה הדמוקרטית לשינוי):
חבר-הכנסת הדר, האם הם ישראלים או לא יש-ראלים?

אמנון רובינשטיין (התנועה הדמוקרטית לשינוי):
אני רוצה לדעת: האם זו עמדת המערך?

עמוס הדר (הרביץ) (המערך):
זו עמדת שלי.

משה עמאר (המערך):
זו לא בעיה של עמדת סיעות, זו בעיה אנושית, הומאנית, וכך צריך לראות אותה.

עקיבא נוף (התנועה הדמוקרטית לשינוי):
חבר-הכנסת עמוס הדר יחברי כנסת אחרים, אדוני היושב-ראש, זה מקרה מאושר, אנו במצב האידיאלי

כן, בעקבות הוצאת הצווים אף פוצצו בתי שני הכפ-רים, פרט לכנסיות שבהם. בשנים שלאחר מכן מוצ-אים היתרי כניסה כלליים, המאפשרים ביקורים במקום בכל שעה ביום ובלילה, סמוך לגבול, על הגבול ממשי, לכל אדם, אבל אוסרים לינה ותתיישובות במ-קום.

סגן ראש הממשלה דאז, יגאל אלון, ביקש, על דעת ראש הממשלה דאז, כי העקורים יימנעו מפעו-לות לחץ כלשהו בעניינם למשך שנה, שבסיומה, כך הבטיח, יידון עניינם ברוח אהדת.

השנה חולפת וגם הרוח האהדת בממשלה מת-מעטת והולכת. ובכל אותה עת לא מתפתים בני הכפ-רים להסתה. חלק מהם משרת במשטרה ובמשמר הג-בול; אחרים משמשים את המאמץ המלחמתי של יש-ראל במלחמת יום-הכיפורים כמובילי משאיות. ראש עדתם בארץ, הבישוף ראיא, בהיותו אתנו ובעברו, מאוחר יותר, לארצות-הברית, מצהיר הצהרות פרו-ישראליות ומעבר לגבול מכריז הארכיבישוף בוטרס ערידה על תמיכתו בישראל וקורא ב"1954, בגלוי, לשלום עמנו.

על יסוד כל אלה, כאשר אני שומע את נימוקי שוללי ההחזרה, אלה האומרים: "יהיה בכך תקדים", הריני אומר: אדרבה, יהיה תקדים; תקדים של הב-חנה בין ידיד לאויב, תקדים של סיוע לבעל-ברית והעדר אוטומאטיות בתגובה; תקדים של ראית אנו-רנו כפסיפס של עמים שונים, רבים, בעלי אינט-רסים מדיניים שחלקם משתלב עם טובתנו.

יהזקאל זכאי (המערך):

חבר-הכנסת נוף, הרי החזרת אנשי איקרית ובר-ים עם מחייבת לשנות את מצבם של הישובים היהודיים מסביבם היושבים שם שלושים שנה. מה תגיד על זה?

שמואל טולידאנו (התנועה הדמוקרטית לשינוי):
מי אומר את זה?

עמוס הדר (הרביץ) (המערך):
מי אומר את זה? אני אומר את זה, חבר-הכנסת טולידאנו.

עקיבא נוף (התנועה הדמוקרטית לשינוי):

עקורי איקרית ובריעם הם עצמם הציעו להת-חייב שיבואו אך ורק אל השטח שעדיין איננו מיושב והוא אדמת טרשים. אני אקל עליך ואומר: אני מבין שיש לך הנחה שכאשר הם יישבו שם הם ירצו עוד. ואני אומר שעשיית חלק מן הצדק אפילו — ואני גם אומר שזו חכמה מדינית מסויימת — מוטב מאשר עשיית אי-הצדק כולו.

עמוס הדר (הרביץ) (המערך):
חבר-הכנסת נוף, אפשר לשאול?

עקיבא נוף (התנועה הדמוקרטית לשינוי):
בבקשה, אם זו תכנית של "הכה את המומחה".

עמוס הדר (הרביץ) (המערך):
אני לא יודע אם זה "את המומחה", אבל אני מוכן להכות: במידה שאתה מכיר בזכותם לחזור לאר-

שמאל טולידאנו (התנועה הדמוקרטית לשינוי):
אני לא משתלהב. אני אומר את זה כבר שנים,
ואתם לא מבינים את זה.

יעקב זאק אמיר (המערך):
עשרים-ותשע שנים שמענו אותך, ועכשיו שינית
את דעתך.

אמנון רובינשטיין (התנועה הדמוקרטית לשינוי):
יפה מאוד שהמערך מתייצב בראש הכוחות הח-
שוכים כיום.

יעקב זאק אמיר (המערך):
אתה טועה.

יוסי שריד (המערך):
המערך ביקש שהות של שבוע כדי להעלות הצעה
לסדר-היום ואפילו לזה ד"ש לא הסכימה, בכל הכ-
בוד.

עקיבא נוף (התנועה הדמוקרטית לשינוי):
המערך לא ביקש שהות של שבוע. המערך לא
יכול היה להתחייב על מה שהיה בעוד שבוע. המ-
ערך ביקש דחייה, כמו שדחה את הנושא עשרים-
ותשע שנים. מה שאתה אומר כעת זו אחיזת-עיניים.
המערך לא התחייב שבעוד שבוע הוא יבוא עם תשובה
חיובית. הוא אמר: תנו לנו עוד זמן, כמו שהיה
תמיד.

יוסי שריד (המערך):
אני מסתפק בזה שאתה הסתדרת עם טולידאנו.
אני לא צריך להסתדר איתו.

עקיבא נוף (התנועה הדמוקרטית לשינוי):
אני יודע שנושא איקריט ובירעם יותר ממה שיש
בו מהות מעשית — כי בסך-הכל מדובר במספר
מצומצם של משפחות בשני הישובים — יש כאן
סמל ודגל, ונדמה לי שהיום ראינו מי נושא את
דגל הציונות, במובן זה, ומי לא.

משה עמאר (המערך):
לא כל המערך בדעה אחת.

עקיבא נוף (התנועה הדמוקרטית לשינוי):
אני שמח על כך.

אריה אליאב (מחנה שלי):
אילו שמע המערך בקול טולידאנו לפני כמה
שנים הוא היה נראה אחרת.

אמנון רובינשטיין (התנועה הדמוקרטית לשינוי):
אתה יותר קיצוני מהליכוד.

(קריאה: הליכוד אינו קיצוני.)

יוסי שריד (המערך):
איך אנחנו נראים, זה לא נורא, אבל אתם, אחרי
זמן כל כך קצר, נראים כמונו.

עקיבא נוף (התנועה הדמוקרטית לשינוי):
אני בטוח שנציג הממשלה שיעלה כאן אחרי יצי-
עתהיחס לנושא במלוא משקלו הראוי, וצר לי, במי-

שהצדק וההגיונות מאוששים את האינטרס המדיני, וה-
חכמה המדינית צועדת שלובת ורוע עם קיום החוק
ועם יסודות המוסר הציוני שהכרנו עליו השכם וה-
ערב — שאין אנו באים לנשל את הערבים מבתיהם.
התנועה הציונית מחזירה את העם היהודי לארצו,
לחיים יחד עם הלא-יהודים שכבר יושבים כאן, לרוו-
חת כל עמי האזור ולרווחת תושבי הארץ.

עמית חבר-הכנסת שמאל טולידאנו, שפעל רבות
כאיש מקצוע למען השיבה לכפריהם, כבר הצביע
על כך שאפילו לשיטתכם אי-אפשר להחיל חוקי נפ-
קים ואפילו לא "נוכחים-נפקדים" על תושבי בירעם
ואיקריט. מבחינה חוקית אי-אפשר להחיל זאת עליהם.
כך הבינה אפילו ממשלת המערך, זו שערכה את
שיבתם; והראיה היא שרקעותיהם הופקעו לא לפי
חוק נפקדים-נוכחים אלא לפי חוק אחר — חוק רכי-
שת מקרקעין, תשי"ג-1953, ורקעותיהם לא הוקנו
ב-1948 לאפטרופוס.

לדעתי גם מרחיק לכת מאוד הטענה שיש כאן
סיכון בטחוני. לטייל במקום בכל שעה ובלילה
— כן, לגור — סיכון בטחוני? לשרת במשמר הגבול
— כן, להתגורר בבירעם או איקריט — סיכון בט-
חוני? לגור בגוש, 6 קילומטרים מהגבול — כן;
לגור בבירעם 3 קילומטרים משם — סיכון בט-
חוני? לעבוד בשדות הכפרים — כן, לגור בהם —
סיכון בטחוני? להוביל משאיות בגולן בעת מלחמה
— כן, לחזור לאיקריט ובירעם — סיכון בטחוני?
לבנות בתים בגולן — כן, לחזור ולגור בבתיהם
שלהם באיקריט ובבירעם — סיכון בטחוני? מי שמ-
עלה טענה כזה נושא, לדעתי, את שם הבטחון לשוא.

יחזקאל זכאי (המערך):

לא זו הבעיה של סיכון בטחוני. אתה צריך לה-
ביא בחשבון שהחזרתם למקום תביא לחידוד היחסים
בין הישובים בסביבה לבנים יום ויום ושעה שעה.

יוראן עטשי (התנועה הדמוקרטית לשינוי):
זו אחוות עמים? איפה אחוות העמים והשוויון?

עקיבא נוף (התנועה הדמוקרטית לשינוי):
אני מתבייש לשמוע מפי איש המערך ואיש ההת-
יישובת נימוקים כגון אלה. איפה החידוד במקומות
אחרים? למה אנחנו פועלים למען האחדה, למען חיים
משותפים? למה בירושלים אנחנו יכולים להיות בי-
חד?

יחזקאל זכאי (המערך):

בירושלים לא מחזירים אותם לקטמון.

עקיבא נוף (התנועה הדמוקרטית לשינוי):
זה רק משום אינטרסנטיות מיוחדת של מספר ישובים
ובניגוד לאינטרס המדיני ולחכמה המדינית.

יחזקאל זכאי (המערך):

אולי תציע להחזיר אותם גם בירושלים?
(קריאות)

יעקב זאק אמיר (המערך):
חבר-הכנסת טולידאנו, אני מציע לך שלא להש-
תלהב יותר מדי.

שרי-הפנים י. בורג:

אדוני היושב-ראש, לפי התקנון אם יש דעות חלוקות בשאלה לאיזו ועדה להעביר את הנושא, ער-בר העניין להכרעת ועדת הכנסת.

(קריאה: ועדת הכנסת תקבע.)

הח"ר ב. הלוי:

חבר-הכנסת נוף, אתה מסכים להעברת הנושא לוועדה?

עקיבא נוף (התנועה הדמוקרטית לשינוי):

אני מסכים להעברת הנושא לוועדה וממליץ על ועדת הפנים.

הח"ר ב. הלוי:

יש רק הצעה אחת — להעביר את ההצעה לסדר-היום של חבר-הכנסת עקיבא נוף לוועדה. אנו ניגשים להצבעה.

זרח ורהפטיג (חזית דתית לאומית):

אני מציע להעביר את הנושא לוועדת החוץ וה-בטחון.

עקיבא נוף (התנועה הדמוקרטית לשינוי):

אבקש הצבעה שמיט.

מאיר פעיל (מחנה שלי):

שימו לב מי — אנשי רפ"י ומשה שמיר.

עקיבא נוף (התנועה הדמוקרטית לשינוי):

אדוני היושב-ראש, אני מבקש הצבעה שמיט.

הצבעה

ההצעה להעביר את הנושא לדיון בוועדה

שתקבע ועדת הכנסת נתקבלה.

עקיבא נוף (התנועה הדמוקרטית לשינוי):

אנחנו ביקשנו הצבעה שמיט.

4. עסקים פרטיים של שרי ממשלה, לרבות עסקים היוצרים ניגודי אינטרסים

עם מילוי נאות של תפקידם כשרים

הח"ר ב. הלוי:

נעבור להצעה לסדר-היום של חברת-הכנסת חייקה גרוסמן: עסקים פרטיים של שרי ממשלה, לרבות עסקים היוצרים ניגודי אינטרסים עם מילוי נאות של תפקידם כשרים. רשות הדיבור לחברת-הכנסת חייקה גרוסמן.

חייקה גרוסמן (המערך):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, כל המפלגות הרבו להבטיח במערכת הבחירות האחרונה להילחם בתופעה המשחיתה שראשי השלטון, ובמיוחד שרי ממשלה, עלולים להפיק רווחים ולזכות בטובות-הנאה מעסקיהם הפרטיים בשל מעמדם הממלכתי הרם. הגידול להבטיח ולהתריע בעניין זה הליכוד. והנה בממשלה שהורכבה עליה מציבה שורה ארוכה של שרים, כולם חברי הליכוד, שהם בעלי עסקים פרטיים, ולא זו בלבד אלא שתחום עסקיהם נוגע לרוב ישירות בתחום תפקידם כשרים.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, כל כוונתי למנוע עיוותים בעתיד. נניח שכולם צדיקים.

רנני מילוא (הליכוד):

ועיוותים בעבר?

חייקה גרוסמן (המערך):

אין בוכים על חלב שנשפך.

נניח שכולם צדיקים, אך צדק צריך לא רק להישות אלא גם להיראות. כך, למשל, השר יגאל הורביץ, שר התעשייה, המסחר והתיירות, הינו שותף ובעלים במפעלים תעשייתיים ענפים.

רנני מילוא (הליכוד):

השר יגאל הורביץ חזל להיות שותף.

חייקה גרוסמן (המערך):

שרי-הבטחון עזר וייצמן הינו בעל מניות בחברות העוסקות בייצור מוצרים שונים במערכת הבטחון.

חכה עד הסוף. אם אתה מסתפק באקטים האלה הנעשים עלייך אותם שרים, יבושם לך; אני — לא.

שרים מספר נחפזו ומצאו "פתרונות לבעיה. שר האוצר העביר את הבעלות הפורמאלית על המפעל לרעייתו; כמוהו עשה שר החקלאות; שר התעשייה, המסחר והתיירות מסר את מניותיו בשלושה מפעלי תעשייה וחברות "מחלבות מאוחדות", "מחלבות טנא" נגה" ו"יריב" — חברה להשקעות ולמסחר, וכמו כן את משקו החקלאי — לבנים. האם נשאר עוד חברות ברשותו או בשליטתו — אינני יודעת.

העברה זו אינה אלא חיסול פיקטיבי של עסקים. כל עוד נותרת השליטה בעסק בידי קרוב משפחה, ובמיוחד קרוב מדרגה ראשונה כגון רעיה או בן, אין לראות בהעברה זאת אלא החלפת עניינים פורמאליים שאינה אלא כסות להמשך הבעלות הממשית בידי משפחת השר. מכל-מקום, אין אקט זה מונע ניגוד אינטרסים, וזאת הבעיה המכרעת, ולא יחשידוני בחשדות-שווא אם אומר כי קשה לי להאמין שהשר ינותק מכל עניין, השפעה ועיסוק בעסק הממשפחתי.

כפי שהתבררנו בעתון הכלכלי "שער" הסתייג היועץ המשפטי לממשלה הפרופסור ברק ממסירת רכוש שם של שרים לידי בני משפחה. לדעתו יש למסור את העסק לניהול לגוף בלתי-תלוי. מכאן ש"הפתרון" החפזו של כמה משרי הליכוד אינו אלא כסות עיניים, לפחות בשלב זה.

שלושה שרים אף נושאים אחריהם שובל של מעשים החייבים הסבר: שר הבטחון — כיצד, כמפקדו לשעבר של חיל-האוויר, היה מעורב עסקית בעסקאות עם אותו חיל שפקד עליו; שר החוץ — לגבי דיווח על מכירות ורווחים ממסחר בחפצי עתיקות; שר המסחר והתעשייה — מתן ביטוח הצמדה בסכום של מיליוני לירות לחברת "מחלבות מאוחדות" להקמת מפעל לייצור פלאסטיק, אשר אליבא דכולם הינו מיותר בתכלית, וכן פרשיות סתומות, אשר טרם הובהרו, בתשלומי מס הכנסה על הכנסותיו המרובות והשונות בשנות המס 1968, 1969, 1970.

רני מילוא (הליכוד):
לפחות את הרווחים הם עושים בלירות ישראל-ליות, והם השאירו אותם בבנקים בארץ.

חייקה גרוסמן (המערך):
כל הכבוד.

מאיר פעיל (מחנה שלי):
על מה כל הכבוד? האם על זה שגונבים בארץ ולא בחוץ-לארץ?

חייקה גרוסמן (המערך):
כל הכבוד שבלירות ישראליות.

עד כאן הבעיה בקצרה, ומכאן לדרכי פתרונה. נוהגים אצלנו להסתמך על הדגם הבריטי בחומרים שונים. ועדה נבחרת של הפארלאמנט הבריטי קבעה לפני שנתיים וחצי כי חברי הפארלאמנט חייבים בהצגתה על כל עיסוקיהם הכלכליים העלולים להשפיע

רני מילוא (הליכוד):

חברת-הכנסת גרוסמן, את אומרת דברים שאינם נכונים מעל במת הכנסת.

חייקה גרוסמן (המערך):

מה איננו נכון? חברת-הכנסת הורביץ אינו בעל מניות במפעלים פרטיים?

רני מילוא (הליכוד):

השר יגאל הורביץ איננו היום בעל מניות במפעלים פרטיים והוא הדין לגבי שר-הבטחון עזר ויצמן. מבחינה עובדתית זה לא נכון.

חייקה גרוסמן (המערך):

נגיע גם לפרשה זו.

רני מילוא (הליכוד):

מה זה? שר החקלאות לשעבר היה חבר מורשב. יש לו בהחלט אינטרס בחקלאות.

חייקה גרוסמן (המערך):

אם כן, שר הבטחון הינו בעל מניות בחברות העוסקות בייצור מוצרים שונים למערכת הבטחון או בייצוג יצרני נשק ופריטים אחרים הנקנים על-ידי מערכת הבטחון; שר-האוצר שמחה ארליך הינו בעל מפעל אופטיקה; שר-החקלאות אריאל שרון הוא בעל חווה חקלאית גדולה במושגי טח בלתי-מקובלים בישראל; השר גדעון פת — כך נמסר — מייצג אינטרסים של בעלי הון ומשקיעים גם בחוץ-לארץ, בין השאר בתחומים שבהם אמור השר לעסוק במשרדו.

שרי-הפנים י. בורג:

האם בממשלה הקודמת לא ישבו — — —

חייקה גרוסמן (המערך):

עלי לציין בסיפוק כי שר-הבטחון עזר ויצמן פנה ליועץ המשפטי לממשלה וביקש הדרכה בחיסול עסקיו, וכן כי הממשלה מינתה ועדה מיוחדת, בראשות השופט אשר, והיא מחכה להמלצותיה של הוועדה. אין זאת אומרת כי הכנסת אינה יכולה לומר דברה בנדון.

בפארלאמנט הבריטי אפשר להגיש שאילתות בקשר לפרטים הנתונים בהצהרת חבר פארלאמנט על הון שלו. גם הוועדה הבריטית שטיפלה בנושא היתה ועדה פארלאמנטאית. העיתוי של העלאת הבעיה מקורו, אם כן, כפול: (א) הבטחות שפורזו במערכת הבחירות האחרונה; (ב) הרכבה האישי חסר-התקדים של הממשלה החדשה.

(קריאה: חברת-הכנסת גרוסמן, את פורצת לדלת פתוחה. את יודעת יפה שהעניין נמצא בעיון ובטיפול, ואין לשרי הממשלה שום כוונה להמשיך להיות בעלי מפעלים פרטיים. בבקשה, הואיל להמתין לוועדת-אשר. השרים חייבים לקבל את המלצות ועדת-אשר.)

בדיוק בזה אני רוצה לדון.

(קריאה: וגם שר האוצר, גם שר התעשייה, וגם שר הבטחון יפסיקו להיות בעלים במפעלים פרטיים.)

כן יש לקבוע תקופת צינון של שלוש שנים לפחות שבה ייאסר על שר או סגן שר לעסוק בעסקים הקשורים בתפקידו הקודם כשר. אם על עובדי המדינה חלה לפי התקשי"ר תקופת צינון מעין זו, כמו גם איסור עבודה פרטית ללא היתר, שאינו מוענק בליבראליות יתירה, לא כל שכן על ממלאי המשרות הרמות ביותר במדינה — השרים.

לסיכום, אדוני היושב-ראש, כדי למנוע שחיתות, לסכל ניצול מעמד השר לקידום אינטרסים פרטיים, להפר העדפת האינטרס האישי על האינטרס הציבורי וכן כדי להמעיט ככל האפשר ברכילות — גם זה יש — וזוהי שמועות, יש לגשת להסדר חוקי מחייב של הבעיה, ויפה שעה אחת קודם. אני בהחלט בעד דיון בנושא זה.

הח"ר ב. הלוי :

בשם הממשלה ישיב סגן השר חבר-הכנסת ארידור.

סגן השר י. ארידור :

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, ביום 3 ביולי 1977 החליטה ממשלת ישראל על-יפי הצעת ראש הממשלה את ההחלטה הבאה: "א" לכוונן ועדה ציבורית שתמליץ על כללים למניעת ניגוד עניינים העלול להתעורר בין כהונתם של שרים וסגני שרים ופעילותם בתפקידיהם הממלכתיים לבין זיקתם — במישרין או בעקיפין — לעסק, לרכוש, למקצוע או לעיסוק או תפקיד כלשהם, בין למטרת רווחים ובין שלא למטרת רווחים. הוועדה תבחן את הנושא גם על רקע נתונים שימציאו לה שרים וסגני שרים המכהנים כיום. הוועדה תגיש את המלצותיה תוך שיש בהן שיתוף. (ב) הרכב הוועדה יהיה: מר שלמה אשר — שופט בית-המשפט העליון; מר דוד גולן — המנהל הכללי של הבנק הבין-לאומי הראשון; פרופסור יעקב נאמן — אוניברסיטת בראיילן. השר פט שלמה אשר ישמש כיושב-ראש הוועדה."

זוהי הפעם הראשונה מאז קמו ממשלות בישראל שהממשלה ניגשת לקבוע נורמות כלליות לעניין ניגוד האינטרסים האפשרי בין עסקיהם או משלחיהם של שרים או סגני שרים לבין כהונתם באותם תפקידים. גם בממשלות הקודמות היו מקרים של ניגודי אינטרסים אפשריים, אך הממשלות הקודמות לא ניגשו לקביעת הנורמות.

אמרה חברת-הכנסת גרוסמן: "יפה שעה אחת קודם". אני סבור שיפה היה כמה שנים קודם. אחת מהתרומות הגדולות של עליית הליכוד לשלטון היא לא רק בזה שייקבעו נורמות מתאימות אלא גם בכך שעליית הליכוד לשלטון וחילופי הממשלה תורמים הרבה לשיפור הרגישות של האופוזיציה הנוכחית לנומרות ההתנהגות. אני מברך על שיפור הרגישות הזאת. הממשלה הזאת תבצע מה שלא עשו הממשלות הקודמות, אם כי גם בממשלות הקודמות היו שרים אשר אפשר היה למצוא בעיה של ניגוד אינטרסים בין תפקידיהם הממלכתיים לבין עיסוקיהם האזרחיים, ואם לא שמענו את קולה של האופוזיציה של היום.

יעקב זאק אמיר (המערך):

אולי תביא דוגמאות קונקרטיות.

על ההתנהגותם במילוי תפקידם. ההמלצות הוגשו על דעת הליבור, השמרנים והליבראלים כאחד. לפי התלוטת אלו חייב כל חבר פארלאמנט מאז תחילת 1975 להצהיר תוך 30 יום לאחר כניסתו לתפקיד על תשעה סעיפים: —

שרה דורון (הליכוד):

למה לא הצעת זאת בקאדנציה קודמת?

חייקה גרוסמן (המערך):

— ניהול חברות פרטיות או ציבוריות תמורת תשלום; תעסוקה או משרה; מקצוע או משלח-יד; רשימת הלקוחות שיש להם קשר אישי עם חבר פארלאמנט; המיכות כספיות לפני שירותי ובזמן שירות; נסיעות לחוץ-לארץ שלא במימון עצמי או על חשבון ציבור מוכר; רכוש בעל ערך משמעותי; שמועות חברות או גופים שלו או לבני משפחות מגיות בהם וערכן עולה על אחוז אחד מהון החברה. אם חבר פארלאמנט כך — קליחומר שרים.

הפעם הנני מעלה הצעה בדבר העסקים של שרים. איני פוסלת דיון בעיסוקיהם של חברי הכנסת. ראשית לכול יש לחייב כל שר וסגן שר עם היכנסו לתפקיד למסור הצהרה פומבית שתפורסם ברשומות על רכושו ורכוש בני משפחתו. כדי למנוע לזוה"ש תיים יש למסור מדי שנה ועד שנתיים מיום פרישתו מכהונתו כשר או סגן שר הצהרת רכוש מעודכנת כנ"ל. למבקר המדינה ולנציבות מס הכנסה תהיה סמכות לבדוק את אמינות ההצהרה על כל הנובע מכך. אגב, במערכת הבחירות של הנשיא קארטר הכ טיח המועמד כי כל שריו יפרסמו הצהרת נכסים. ואכן בתחילת חודש מארס 1977 פורסמו הצהרות על נכסיהם והתחייבויותיהם של חמישה-עשר חברי הקאבינט של קארטר.

הצהרת הרכוש של השרים וסגני השרים תהיה מעוגנת בסעיף בחוק מיוחד שייחקק בנדון. סעיפים אחרים בחוק האמור יקבעו: (1) שר לא יעסוק בעבודה שיש עמה תמורה או בפעילות מסחרית, כלית או מקצועית שאינה בתחום תפקידו הישירי. כשר. (2) אסור לשר ולסגן שר לקבל הכנסה כלשהי, להוציא שכרו והוצאותיו כשר, אלא הכנסה מרכוש שדיווח עליו בהצהרת רכוש מדי שנה, כאורח פאסיבי. הגשת דיווח-חשבון כוזב תיחשב לפשע פלילי. (3) עם היכנסו לתפקידו ימכור שר או סגן שר את מגיותיו וחלקן במפעל או בעסק לאדם שאינו מבני משפחתו.

אגב, בארצות-הברית מעבירים הנשיא וסגנו, שרי הקאבינט וממלאי תפקידים בכירים את מגיותיהם ל"בלינד טראסט" — בתרגום חפשי: "נאמנות עיוור", המנוהלת בשבילם, ואין להם כל נגיעה ומידע על הנעשה בנאמנות זו עד לאחר פרישתם מתפקידם.

יש לדאוג להסדר חוקי פומבי של העניין ולא לנוסח המקובל עד עתה על שרי הליכוד — של הסדרים פרטיים, ללא ביקורת פומבית, כדי למנוע מכשלות — וזאת כדי למנוע ניצול לרעה של המעמד הרם ואותה שחיתות שהמלחמה בה הפכה לדגל של שרי הליכוד, ביניהם עתירי נכסים.

סגן השר י. ארידור:

הרי אני מחכה לקריאת-הביניים הזאת. הרי אתה מכיר את מי שהיה שר-החקלאות מר אוזון. אין לך שום בעיה של ניגוד אינטרסים?

מנחם הכהן (המערך):

בסך-הכל חקלאי ישר-דרך.

סגן השר י. ארידור:

אינני אומר שהוא לא ישר. אני אומר שקיימת בעיה.

מנחם הכהן (המערך):

איש ישר-דרך. דוגמה מאוד לא טובה.

סגן השר י. ארידור:

מישהו אומר שהשרים של היום אינם ישר-דרך?

מנחם הכהן (המערך):

זו דוגמה מאוד מאוד לא מתאימה.

סגן השר י. ארידור:

אני רוצה להסביר מה היא נורמה ממלכתית. אי-גני מתייחס לשאלה אם השר אוזון ישר-דרך; ודאי שהוא ישר-דרך. נורמה ממלכתית מתייחסת לשאלה של ניגודי אינטרסים. הגישה שלכם קושרת את הנורמה באישיות השר. הגישה שלנו אינה קושרת את הנורמה באישיות השר אלא במהות התפקיד, ולכן אנחנו נבצע נורמות ממלכתיות. אם חברה-הכנסת אמיר רוצה עוד דוגמאות אני מוכן לתת.

יעקב זיאק אמיר (המערך):

עכשיו הבעיה יותר חמורה.

מנחם הכהן (המערך):

אנחנו מחכים לראות מה יקרה את החווה המפורסמת.

חייקה גרוסמן (המערך):

אדוני סגן השר, איש לא מנע מכם בעבר להגיש הצעה כזאת. אם לא הגשתם, סימן שלא היתה לכם עילה.

סגן השר י. ארידור:

אנחנו תבענו נורמות כאלה גם בעבר, אבל נראה שהממשלה הקודמת --

משא ל. מרון (הליכוד):

המערך לא דיש במשך ארבע שנים שום דבר.

סגן השר י. ארידור:

לשר התעשייה, המסחר והתיירות אסור לעסוק בעסקי קי תעשייה, אבל לשר החקלאות מותר לעסוק בעסקי חקלאות.

מנחם הכהן (המערך):

הדוגמה לא מתאימה.

סגן השר י. ארידור:

אני מציע לחברי האופוזיציה --

מנחם הכהן (המערך):

שר חקלאות אסור שתהיה לו חווה חקלאית.

סגן השר י. ארידור:

אני מציע שתונחו את הנורמות האינדיבידואליות שלכם ונעבור יחד כולנו לנורמות ממלכתיות ציבוריות, לא פרסונאליות. לאחר שוועדת-אשר תסיים את עבודתה --

מנחם הכהן (המערך):

לפי דברייך לשר חקלאות אסור להיות חבר קיבוץ. לשר הדתות אסור להיות דתי, לפי דברייך, אם שר החקלאות אסור לו להיות חקלאי.

מיכאל חריש (המערך):

ושר הבריאות אסור שיהיה בריא.
(קריאה: שר המשפטים יהיה חקלאי.)

סגן השר י. ארידור:

-- לאחר שוועדת-אשר תסיים את עבודתה תיחן הממשלה את דעתה להמלצותיה והשרים ינהגו כפי שייקבע בכללים, כל אחד לפי עניינו. אני סבור שבצורה כזאת לא רק שייקבעו נורמות כלליות מחייבות, אלא גם יהיה יישום של הנורמות האלה לגבי כל שר וסגן שר, לפי עניינו. בכך כבר יש התקדמות.

יעקב זיאק אמיר (המערך):

אני מציע לבדוק לגבי כל חבר.

סגן השר י. ארידור:

בבקשה, גם לגבי חברי הכנסת.

מנחם הכהן (המערך):

יש לבדוק לגבי חברי הכנסת בוועדת הכספים אילו אינטרסים יש להם.

סגן השר י. ארידור:

יש היום הסדר חוקי לגבי התקופה שלאחר פרישת שר או סגן שר מתפקידו. ההסדר הזה מצוי בסעיפים קטנים (ב) עד (ה) של סעיף 14 לחוק חסינות חברי הכנסת, זכויותיהם וחובותיהם. שם נאמר: "(ב) מי שהיה חבר הכנסת או שר או סגן שר, אסור לו, לאחר תום כהונתו, להבליט בכתב בכל עניין הכרוך בעסקו או במקצועו את העובדה שהיה חבר הכנסת, שר או סגן שר; (ג) מי שהיה שר, אסור לו, שלוש שנים לאחר תום כהונתו כשר, להיות חבר בהנהלת חברה או איגוד אחר שקיבלו בזמן כהונתו זכיון מהמדינה; (ד) מי שהיה סגן שר, אסור לו, שלוש שנים לאחר תום כהונתו כסגן שר, להיות חבר בהנהלת חברה או איגוד אחר שקיבלו בזמן כהונתו זכיון מהמדינה באמצעות המשרד שבו הוא כיהן כסגן שר; (ה) העובר על הוראה מהוראות סעיף זה, דינו -- מאסר עד שתי שנים או קנס עד שלושת אלפים לירות או שני העונשים כאחד." כלומר, יש הסדר חוקי נורמאטיבי לגבי התקופה של-אחר הפרישה. אין היום הסדר חוקי נורמאטיבי לגבי התקופה שעד הפרישה, והיא תקופה לא פחות חשודה. אנחנו הולכים איפוא להסדיר את הנושא הזה. אני סבור, אדוני היושב-ראש, שזה נושא ציבורי חשוב ממדרגה ראשונה. חשוב שהכנסת תטפל בו. חשוב שיהיה פיקוח ממלכתי של הכנסת על הנושא

כפוף להערות האלה, אדוני היושב-ראש, בגלל החשיבות הציבורית של הנושא, כתוצאה מהגישה הח"דשה של הממשלה לנושאים מהסוג הזה, כתוצאה מהרצון שיהיה פיקוח ציבורי של הכנסת, אנחנו מציעים להעביר את ההצעה לבירור נוסף לוועדת החוק, חוק ומשפט.

היו"ר ב. הלוי:

חברת-הכנסת גרוסמן, האם את מסכימה להעביר את ההצעה לוועדה?

חייקה גרוסמן (המערך):
אני מסכימה.

היו"ר ב. הלוי:

חברי הכנסת, יש לפנינו הצעה אחת — להעביר את ההצעה של חברת-הכנסת חייקה גרוסמן לוועדת החוקה, חוק ומשפט. אנו עוברים להצבעה.

הצבעה

ההצעה להעביר את הנושא לוועדת החוקה, חוק ומשפט נתקבלה.

5. נסיון להפוך את בית-הספר הכללי "נווה-גן", בשכונה לדוגמה בדימונה לבית-ספר דתי

היו"ר ב. הלוי:

לכן מי שבא היום ואומר להורים של ילדים בבית-ספר של החינוך הכללי, ההומאניסטי, הראציונלי: "מה איכפת לכם אם הילדים יידעו קצת יידישקייט, מה יקרה אם נכפה עליהם או נכניס להם את החינוך הדתי" — הרי שהוא מולול בהשקפת עולם של אחרים. והזילזול הזה היום גובל באלימות, אלימות רוחנית, ונעזר בקבוצות-לחץ, ולדאבוני הרב גם בהכרזות של ראש הממשלה, "שיצאה דת וגש" אור סמים", וכן בהכרזות של שר החינוך האומר שהגברת החינוך הדתי היא למעשה הגברת אהבת המולדת. מותר לי לחלוק על כך.

קחו את ההליכה אל הרבי מלובאביץ ואל רבנים אחרים, שמעולם לא היו במדינת ישראל ואינם ציונים. הם אמנם סמל לדת ישראל, אבל בוודאי לא לציונות ולא לאהבת המולדת, משום שאהבת המולדת, אם איננה זהה עם סובייניסם הרי שהיא זהה עם ידיעת גיאוגרפיה, גיאולוגיה, אמירה מה נאה אילו זה, בניגוד למי שאומר שאין לומר מה נאה אילו זה — וזה הבדל בסיסי בהשקפת-עולם. זה הבדל בסיסי, מפני שאם אסור ללמד ילדים דברים לפני ה' אלפים תשל"ז, אי-אפשר ללמד אותם לא את מבנה הקרקע, לא את מהות הקרקע, לא את השבר האפרו-אסיאתי ולא את המאובנים ודברים אחרים שהם היוצרים את הקשר בין אדם לנוף מולדתו.

שר-הפנים י. בורג:

הצידוק היחיד לאמירה כזאת הוא עם-הארצות. בתכנית הלימודים מופיע השבר האפרו-אסיאתי.

הזה, על הממשלה, על השרים, על סגני השרים. זה מה שאנחנו מציעים, שהכנסת תעביר את ההצעה של חברת-הכנסת חייקה גרוסמן לוועדת החוקה, חוק ומשפט. אבל יחד עם זה אני רוצה להימנע מלהביע כל דעה לעצם הדברים והנורמות אשר צריכים להיות נדונים עכשיו בוועדת השופט אשר. יש ועדה, היא צריכה להביע את דעתה. לכן אין זה מן הראוי שאני אביע דעה, לכאן או לכאן, שיש בה משום השפעה על עבודת הוועדה.

משום כך לא אצטרף לחברת-הכנסת גרוסמן בעת דעה מה הן הנורמות הדרושות. זה בדיוק מה שצריך להשאיר לשיקול-דעתה של הוועדה. אינני חרש שיהיה צריך להביע דעה מה הן הנורמות הדרושות, בעיקר כאשר יש ועדה, בראשות שופט בית-המשפט העליון, שהיא נאמנה על כולנו.

לפיכך, מבלי להתייחס לעניין הנורמות הדרושות ומבלי להביע דעה לגבי התאמה או אי-התאמה של מקרה ספציפי זה או זה לנורמות אשר טרם נקבעו — אם הנורמות טרם נקבעו או בניגוד לנורמה — אינני מבין את ההתקפה על שרים בממשלה שאינם נוהגים בהתאם לנורמות שהממשלה הקודמת לא קבעה ושהממשלה הנוכחית רוצה לקבוע.

חברי הכנסת, אנו עוברים להצעה לסדר-היום של חברת-הכנסת שולמית אלוני: נסיון להפוך את בית-הספר הכללי "נווה-גן", בשכונה לדוגמה בדימונה, לבית-ספר דתי. רשות הדיבור לחברת-הכנסת אלוני. שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, הנוסח כפי ש"בוע בסדר-היום הוא של הנשיאות ולא שלי. הנוסח שלי: התנכלות לבית-הספר הכללי על-ידי אלימות דתית.

מיסיונרים קאתוליים נהגו לומר: תנו לנו את הילדים עד גיל שש, אחר כך תוכלו לקבל אותם בחזרה. והם צדקו, כי אותה מערכת של אמונות, דעות, פחדים, התניה — conditioning — שמקנים לילד בגיל רך היא בבחינת פחדים העומדים אתו לתקופה ארוכה, לכל חייו. אפילו לאחר שיתבגר ויפגוש אמיתות אחרות, עדיין הפחדים יהיו ויפעלו, משום שהוא מותנה מימי הילדות.

התפיסה הזאת של הקניית אמונות ודעות ואי-דוקטרינאציה בגיל הרך משותפת לכל השיטות הטרטאליטאריות, בין שהן של דת זו או זו ובין שהן של השקפת-עולם זו או זו. בניגוד לשיטה הזאת קיימת שיטת החינוך ההומאניסטית הכללית, אשר איננה מלמדת את האסור והמותר, אלא בצד האסור והמותר יש תמיד וחיבת להיות תמיד התשובה על השאלה, למה, מדוע, כיצד, לשם מה. ההבדל הוא הבדל בסיסי. שיטה אחת אומרת: אל תחקור במה שלמעלה ממך, שמא תגלה מים רעים; ואילו האחרת אומרת: לעורר לם תחקור ותשאל.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):
על-כ"ל-פנים, יש הבדל בין ראצינאלי ובין דתי.

שרי-הפנים י. בורג:
בבקשה, דברי על ראצינאלי ואי-ראצינאלי. דת ישראל היא הומאניסטית לכל הפחות כמו חוסר דת.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):
שש משפחות נרשמו לחינוך דתי ו-37 משפחות נרשמו לחינוך הכללי. מנהל מחלקת החינוך הוא איש המפד"ל, וכאשר פנו שש המשפחות וביקשו להפוך את הגן ברחוב האצ"ל לגן דתי, משום שהמבנה שם יותר טוב, הודיעו להורים שאי-אפשר לעשות זאת אלא אם כן במקום שש משפחות תהיינה שבע-עשרה משפחות דתיות. הלכו והתחילו הורים שאינם גרים באזור, העלו את המספר עד שבע-עשרה, וכך הפכו גן כללי, שהיה ארבע שנים גן כללי, ועשו אותו לגן דתי, ומאלצים 37 משפחות שנרשמו לחינוך הכ"ל, חודשיים לאחר גמר הרישום, לטלטל ילדיהם למרחקים, או — וכאן מתחילה האלימות — אומרים להם: מה איכפת לכם שהילדים שלכם יקבלו חינוך יהודי טוב למסור, ולא יקחו סמים ולא ייצאו לפ"שע? לדעתי, זאת שיטה של אלימות רוחנית.

(קריאה: חברת-הכנסת אלוני, לפי התיאור שלך) —

מספר הפושעים בארץ אינו מתחלק לפי גורמות של דתיים וחילוניים. תלמידי בתי-הספר הדתיים אינם טומנים ידיהם בצלחת, יש להם חלק בפשעים.

רוני מילוא (הליכוד):
— לפי התיאור שלך זאת בכלל סדום ולא דימונה.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):
היום לא יודעים מה היא סדום. אומרים שא"נשים עוובים את סדום שהוא הופכת לתל-אביב. מה אתה יודע איפה סדום ואיפה תל-אביב?

מאיר פעיל (מחנה שלי):
ניגוה הוא השם.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):
על-כ"ל-פנים, מי שמנסה להיות יונה — זה השל-טון החדש שמתנבא.

מה קרה בדימונה? הוקם שיכון חדש לדוגמה, והשנה עומד להיפתח שם בית-ספר. בתוך האוכ"לוסיה של מאות 14 נרשמו לחינוך ממלכתי-דתי. בסביבה יש בית-ספר בן-עטר, שהוא בית-ספר דתי, ורוב הילדים שנרשמו לבית-הספר הדתי גרים קרוב יותר לבית-הספר בן-עטר ולא לבית-הספר החדש. כא"שר נעשתה הפנייה הראשונה להעתיק לשכונה התי-לוגית כיתות מבית-הספר הממלכתי-דתי היתה פנייה לראש העיר — אז הדברים היו עדיין שונים — וכותב ראש העיר, ביד מכתבו ואני קוראת מתוכו: "להלן פירוט תוצאות הרישום: נרשמו לבית-ספר ממלכתי-דתי 14 תלמיד מאזור הרישום הצפוני שנקבע לבית-ספר ממלכתי חדש, כאשר מתוכם רק 3 גרים באזור החדש והשאר בשכונה שהיתה במשך השנים שייכת לאזור בית-ספר בן-עטר. חלק ניכר מהתלמידים הנ"ל

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):
בבית-ספר של הב"ד בכיתה א' מלמדים מה ההב"ד דל בין יהודי ובין גוי, שגוי חי בשביל לאכול ויהודי אוכל בשביל לחיות. זאת אינדוקטרינאציה שניתנת בגיל הרך.

שרי-הפנים י. בורג:
זאת בורות או הסתה. יש הבדל בין הסתה לבין בורות.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):
בכיתות הנמוכות אין מלמדים על קופרניקוס ועל כך שכדור הארץ מסתובב סביב השמש. הרי נאמר: אל תחקור במה שלמעלה ממך.

(שרי-הפנים י. בורג קורא קריאת-ביניים)

אדוני, אני מצטערת, אבל זאת מהות הדברים. אני מבקשת להבין שמי שרוצה לשלוח ילדיו לבית-הספר הכללי ההומאניסטי הוא לא שונא יהודים, הוא לא אנטישמי, הוא לא חסר ערכים ולא מגדל ילדיו לפשע ולסמים. והרי זו היא הארגומנטאציה שבה באים היום להפוך את בית-הספר הכללי לבית-ספר דתי.

יצחק פרץ (הליכוד):
אם את מדברת על דימונה, זה לא נכון, את לא אומרת דברים נכונים.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):
מיד אדבר על דימונה.

יצחק פרץ (הליכוד):
קראתי מה שכתבת, וזה לא נכון. את לא דוברת אמת.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):
יש לי מכתב של ראש העיר.

יצחק פרץ (הליכוד):
זה מלפני ארבעה או חמישה חודשים, וזה לא ראש העיר ולא שום איש.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):
ערמון לרדו הוא ראש העיר? עדיין לא שמעת דברי לגופו של עניין, חברת-הכנסת פרץ. אני מציעה לך, התאזר בסבלנות עוד שתי דקות, אחרי כן ישיב הש"ר והוא בוודאי בדק את העובדות.

אני מביאה את הפרטים בעניין אשדוד. ברחוב האצ"ל 11 קיים גן-רחוב וגן-טרום-חובה כבר ארבע שנים, והוא של החינוך הכללי. ברחוב קרוב יש גן של החינוך הדתי ושמו גן-הדוגית. בשכונה יש 10-12 משפחות דתיות וכ-200 משפחות חילוניות. 37 משפחות חילוניות, מה שנקרא חילוניות, רשמו את ילדיהן לגן ורצו בחינוך כללי הומאניסטי.

שרי-הפנים י. בורג:
מניין המלה הומאניסטי? האם דתיים אינם הו-מאניסטים? דת ישראל היא הומאניסטית. באיו זכות את מציגה כתיוה ואנטיתיוה חינוך הומאניסטי וחינוך דתי?

מאיר פעיל (מחנה שלי):

האם הטענות שהביאה חברת-הכנסת אלוני אינן נכונות?

יצחק פרץ (הליכוד):

הן נכונות בחלקן. יש דברים, ויש דברים.

הי"ד פ. שינמן:

חברי הכנסת, נא לחדול מקריאות-הביניים. חברת-הכנסת אלוני, ראש העיריה של דימונה איננו כאן ואת טוענת שהוא עמד בלחץ.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):

אני קוראת את מכתבו.

אם יורשה לי להמשיך, אני אומרת לך, חברת-הכנסת פרץ, הטענות הן נכונות. אתה טוענת שהכיסום בחינוך החילוני נעשה לפני הממשלה הזאת. אני מסכימה אתך. אני חושבת שהמערך התחיל בזה והתחיל בצורה מתפשרת עם השיטה של תודעה יהודית, שלא היו בה לא ערכים ולא ביקורת אלא עניינים פולחניים, היו קואליציות והיה לחץ וויתור לקואליציות. על כך אין בינינו חילוקי-דעות. אני באה וטוענת שהיום, נוסף על הכיסום הזה שאנחנו עדים לו, יש שיטות אחרות, יש שימוש בהגדרות שהיו שותפים להן גם שר החינוך וגם ראש הממשלה, הגדרות קולניות של "יצאה דת ונכנסו סמים", והנימוק של שר החינוך שרק ההדרת הדת היא שמי ביאה אהבת מולדת.

שר-החינוך-התרבות ז. המר:

האם זו ציטטה מדברי?

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):

זה מה שאני שמעתי.

שר-החינוך-התרבות ז. המר:

האם זו ציטטה מדוויקת?

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):

לא מדוויקת. היא מהשמיעה, אבל מהשמיעה שלי.

(קריאה: האם היא מהשמיעה או מהדמיון?)

מהשמיעה שלי. אשמח אם שר החינוך יתקן את הדברים.

היות שאינני רוצה לשקר, אני מבקשת לציין שהשר אמר שהוא יחדיר את הערכים הדתיים שהם יסוד לאהבת המולדת. אני שמעתי את דבריו אלה. לא רשמתי אותם. על כן אין זו ציטטה מדוויקת. זוהי רוח הדברים. ללכת למקווה, להניח תפילין ולכו כשר אפשר גם בארצות-הברית. הרבנים שהלכו אליהם, שהם הברכה לראש הממשלה והם הסמל, רבנים אלה לא היו מעולם בארץ, ואינני מדברת על לחיות בארץ. זה גם עידוד ליורדים. זו מהותה של הציונות?

שר-הפנים י. בורג:

לרבי מלובאביץ יש יותר חסידים מלאנשי "ברי" רה" שאת תומכת בהם.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):

אני תומכת בציונות ובישיבה כאן. אני לא מכירה באהבת מולדת של אנשים שאינם מכירים לא את

גרים קרוב יותר לבית-הספר בן-עטר מאשר לבית-הספר החדש. הצפיפות בבית-הספר בן-עטר כיום אינה עולה על הצפיפות המקובלת בשאר בתי-הספר בעיר. קרוב לוודאי שמפאת הצפיפות המירבית בבתי-הספר 'יוספטל' ו'דקלים' נאלץ לאכלס את בית-הספר החדש במלואו."

אם כן, אף שקיים בית-ספר דתי, אף שהכיתות אינן מאוכלסות, אף שבשכונה החדשה הציבור החי-לוני הוא רוב ומתוכו רק 14 נרשמו לבית-הספר הממלכתי-דתי ורק 3 גרים בתוך השכונה הזאת, הוחלט להעתיק שלוש כיתות שלמות מבית-הספר הדתי ולטלטל את תלמידיהן ולהעביר אותם לשכונה האמורה, כפתיחה לבניית מערכת של שיכונים ושירותים דתיים בתוך השכונה החילונית. אינני מאמינה שאתם הייתם מאפשרים שמישהו יבצע תהליך כזה בשכונה בבני-ברק או במקום אחר שבו יש רוב של ציבור דתי אשר חי לפי המסגרת שלו.

יצחק פרץ (הליכוד):

חברת-הכנסת אלוני, תבואי לבקר בדימונה ותדעי את העובדות. את מדברת על שכונה חילונית, על שכונה דתית. אני תושב המקום, ולא את. את לא דוברת אמת. אני חוזר על כך שוב לאחר מה שאני שומע.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):

אדוני, אני קוראת מכתב של ראש העיר, אלא אם תטען שהמכתב מזויף.

יצחק פרץ (הליכוד):

אני לא רואה את המכתב. טיפלתי במערכת החינוך בדימונה. אני יודע את העובדות. הטענות שלך אינן נכונות.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):

אני מציעה שתביא את העובדות שלך לפני ועדת החינוך. לפני מכתב חתום עליידי ראש העיר.

יצחק פרץ (הליכוד):

ראש העיר החילוני בדימונה הוא הוא שנתן הוראה להעביר שלוש כיתות.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):

לאחר לחץ.

יצחק פרץ (הליכוד):

לא היה שום לחץ.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):

אתה משקר.

יצחק פרץ (הליכוד):

זה היה לפני כארבעה חודשים, כשחברת-הכנסת אהרן ירליון היה שר החינוך, ולא היום. אי-אפשר לומר שזה היה היום.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):

היה לחץ.

יצחק פרץ (הליכוד):

אמרתי לך, דברי לעניין. זה לא לעניין.

והכנסת פיתקאות לכותל. אולי זה עזר למישהו, אבל זה לא מקור המדע.

שלמה לורינץ (אגודת ישראל):

מה הן התוצאות? מגיין הסמים וכל הצרות? מאיזה חינוך?

שלמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):

לך יש אמיתות מוחלטות. לי אין. אני בודקת אותן.

אני מבקשת את הכנסת לדון בהרכב החינוך ההומאניסטי-ראציאלי במדינת ישראל, במעמדו של החינוך הכללי. יש לדאוג לכך שהורים לא יקופחו, שלא תופעל נגדם אלימות רוחנית ושתהיה להם זכות לחנך את ילדיהם ברוח ההומאניסטי-ראציאלית למחקר וביקורת וגוד כפייה דתית.

ד"ר פ. שינמן:

שר החינוך והתרבות ישיב על ההצעה לסדר-היום.

שר-החינוך-התרבות ז. המר:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אם רוצה חברי-הכנסת אלוני לשלול מתלמידיו בעקרון לימוד מורשת עמנו, גם אם הם רוצים בכך —

שלמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):

את זה לא אמרתי.

שר-החינוך-התרבות ז. המר:

— ולהחזירנו לתקופת ההשכלה והאידיאולוגיה המיליטאנטית האנטי-דתית — זה עניינה. אני משוכנע שרוב העם היהודי ההומאניסטי אינו רוצה בהתנחלות זו למקורותיו ולשרשיו. אבל אם הדוגמה לכך היא דימונה — כפי שהובאה כאן — הרי שנידלגו לחלוטין מקורות הטיעונים של חברת-הכנסת אלונג, מפני שהם חסרי יסוד. גישתה ההומאניסטי-ראציאלית נאלצת בעצם אומרת כאן שגם אם רוצים הורים דתיים בלימוד דתי, הדבר לא יינתן להם. בעצם, היא כמעט אמרה זאת — יישלל מהם לגור בכמה אזורים שבתחומי הקו הירוק.

שלמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):

מה?

שר-החינוך-התרבות ז. המר:

שלא יגורו הורים דתיים בכמה שכונות, שלא יפרו את השלווה.

שלמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):

לא אמרתי דבר מעין זה.

שר-החינוך-התרבות ז. המר:

זה יותר מדויק מן הציטאטה שלך. זה נמצא בפרוטוקול. אפשר למצוא את זה.

באשר לדימונה, שזו עילת ההצעה לסדר-היום — אני כופר מכל וכל בדבריה של חברת-הכנסת שר-למית אלוני, כאילו יש מטעם משרד החינוך והתרבות רצון לכפות חינוך דתי בבית-הספר החדש "נווה-גן" שבדימונה ובמקומות אחרים, ובזאת תיווכתי מהשתלשלות העניינים:

נופה, לא את אנשיה; של אנשים שמעולם לא ביקרו בישראל.

מאיר פעיל (מחנה שלי):

כבוד וזשר בורג, איפה אתה רוצה שיהיה המרכז היהודי, בניוירוק או בישראל?

משה שמיר (הליכוד):

המרכז הרוחני שלך במוסקבה.

מאיר פעיל (מחנה שלי):

שלי?

היו"ר פ. שינמן:

חברי הכנסת, אני מבקש שתחדלו מקריאות-הביניים. זה על חשבונה של חברת-הכנסת אלוני.

שלמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):

זה לא על חשבוננו. יש פסק-זמן.

אני מבקשת את שר החינוך, את ועדת החינוך ואת הכנסת לתת את הדעת על שני דברים בסיסיים, יסודיים: קודם כול — לבדוק את אשר מתרחש בגן באשדוד, עם טילטול של 37 משפחות, ואת אשר מתרחש כיום עליידי-העתקת שלוש כיתות מבית-ספר אחד למקום אחר על-מנת לשים רגל ולתפוס חוקה, ואולי גם לבנות בית-כנסת על הכביש הראשי.

יצחק פרץ (הליכוד):

לא צריך, יש די בתי-כנסת.

שלמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):

אבל לא על הכביש הראשי.

שלמה לורינץ (אגודת ישראל):

בית-כנסת בכל מקום זה לא כל כך רע. תבקרי שם.

שלמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):

כשאני רואה אותך אני חושבת שאמצא יותר תועלת במקומות אחרים.

מאיר פעיל (מחנה שלי):

אם תבטיח לה שיהיה שוויון זכויות לנשים בבית-הכנסת — היא תבוא.

שלמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):

בכלל זה החינוך אשר אומר שנשים צריכות לשבת מאחורי פרגוד, שהן טמאות, שהן פסולות לעדות. דבר שני שאני מבקשת — אני מבקשת משר החינוך של מדינת ישראל להתייצב, להתייצב בקול ברור, נגד האלימות הרוחנית המופעלת על החינוך הראציאלי, ההומאניסטי הניתן בבתי-הספר הלא-דתיים. הגיע הזמן להפסיק לטעון שהמונופול על אהבת ישראל, על תרבות ישראל, על חינוך, על טוהר מידות נמצא, כביכול, במערכת מסויימת השייכת למפלגה מסויימת. הדו"חות שאנחנו קוראים — אין לי זמן להיכנס אליהם, ודי במה שהתפרסם במחקרים באוניברסיטה העברית ובחיפה על טיבו של החינוך הדתי — מראים שאין לו כל יתרון על זה הניתן בבית-הספר הכללי. אין לאיש מהם זכות להתנשא. המחקר והמדע לא נעשים עליידי אמירת תהילים

יש רצון לפתור בעיות של מבנים, הן לבתי-הספר הממלכתיים-דתיים והן לבתי-הספר הכלליים של ילדי ישראל — וכולם ילדי ישראל שגרים בארץ, לא בארץ אחרת.

אני מצטער על שחברת-הכנסת אלוני הביאה דברים שבעיני גבלו באלימות מילולית — את קוראת להם אלימות רוחנית — דברים שאין להם יסוד, והיא מטריחה את הכנסת בנושא אדמיניסטרטיבי שאינו מעניינה. דרכו "הגניבה" נושא עקרוני וביקשה את הכנסת לדון בו. אני מציע להסיר את ההצעה מסדר-היום.

היו"ר פ. שינמן:

רשות הדיבור לחברת-הכנסת פעיל.

מאיר פעיל (מחנה שלי):

אלוני הושב-ראש, כנסת נכבדה, בא אני להציע להעביר את הנושא הזה לוועדה. אני מניח שחברי הכנסת יודעים כי אני בעד האחדת החינוך בישראל. אני מציע ביטול הזרמים וקיום חינוך ממלכתי אחיד בישראל. אני נגד הנטיות של "קולטור-קאמפף" בין יהודים לחילוניים. אני מתייחס לאינפורמאציה של כבוד השר, לאינפורמאציה של חברת-הכנסת פרץ ולאינפורמאציה שהביאה לנו חברת-הכנסת אלוני. מאחר שיש איוו פלוגתה, על נושא קטן לדעתי, הייתי מציע שהכנסת תעביר את הנושא לוועדת החינוך והתרבות. ועדת החינוך והתרבות תשלח שלושה מחבריה הטובים ביותר — חברת-הכנסת ידלון, קצב ושטרן-קטן — לדימונה לשלוש שעות, הם יביאו את האינפורמאציה הדרושה, ושלוש על ישראל.

היו"ר פ. שינמן:

האם חברת-הכנסת אלוני מסכימה להעביר את הצעתה לוועדה?

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח): כן.

היו"ר פ. שינמן:

ובכן, לפנינו שתי הצעות: האחת — להעביר את הנושא לוועדה; והשנייה — שלא לכלול אותו בסדר-היום. נצביע על ההצעות, זו מול זו.

הצבעה

בעד ההצעה להעביר את הנושא

לוועדת החינוך והתרבות

14 — בעד ההצעה שלא לכלול את הנושא

בסדר-היום

50 —

ההצעה להעביר את הנושא לוועדת החינוך

והתרבות לא נתקבלה.

ההצעה שלא לכלול את הנושא בסדר-היום

נתקבלה.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):

הכפייה הדתית מנצחת.

"נווה-גן" היא שכונה חדשה בדימונה. השנה הסתיימה בניית המבנה של בית-הספר הממלכתי במקום המכיל 18 כיתות לימוד וחדרי-ספח. לעומת זאת, בניית בית-הספר הממלכתי-דתי בן-עטר, בן שש הכיתות, התחילה רק בחודש יוני. תוצאות הרישום בבית-הספר הממלכתי-דתי הן: בכיתה א' — 18 תלמידים; בכיתה ב' — 20 תלמידים, ובכיתה ג' — 22 תלמידים.

ההורים הדתיים חששו לשלוח את ילדיהם מכיתות א-ג לבית-הספר בן-עטר שבשכונה הסמוכה כיוון שעליהם לעבור שני כבישים מרכזיים. הלשכה המזרחית נאלצה למצוא פתרון לילדים אלה. היות שבבית-הספר הממלכתי יפתחו השנה 14 כיתות בלבד, ולא 18, החליטה הלשכה, בהתייעצות עם ראש העיר ומנהל המחלקה לחינוך בדימונה, לאשר לבית-הספר הממלכתי-דתי פתיחת סניף בכיתות הבלתי-מנוצלות של בית-הספר הממלכתי, וזאת לשנת הלימודים תשל"ח בלבד.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):

השאלה היא אם יעברו את הכביש 14 ילדים, או 30 ילדים לשלוש כיתות.

שר-החינוך והתרבות ז. המר:

האם לקחו בית-ספר חילוני והפכו אותו לדתי, או שאיפשרו שנה אחת לילדים דתיים כאלה להיות תחת קורת-גג אחת עם ילדים חילוניים?

מן הראוי לציין שהיתה התנגדות מצד הורי התלמידים של בית-הספר הממלכתי. לדעתם בית-ספר חדש שיש לו בעיות קשות של אירגון, סניף של ממלכתי-דתי בתוכו, יכביד על מנהל בית-הספר החדש, אולם בשום פנים לא הועלה כאן עניין של כפייה דתית. מנהלת המחוז קיימה אתם שיחה ארוכה, בהשתתפות ראש העיר, מנהל המחלקה לחינוך והמפקחים על בתי-הספר משני הזרמים. בשיחה הובהר להורים שהסניף משוכן לשנה אחת בלבד, שזהו הסדר זמני ואין בו שום כפייה. יתר-על-כן, הסניף של בית-הספר בן-עטר קיבל על עצמו לנהוג לפי כל ההוראות המינהליות שיונהגו בבית-הספר הממלכתי.

אשר לאשדוד — ברובע ה' באשדוד נבנה בית-ספר הנקרא בית-ספר "א". בשנת הלימודים תשל"ז הוחלט לפתוח שני סניפים בבית-ספר זה, בית-ספר ממלכתי "שור" בן חמש כיתות.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח): לא זה.

שר-החינוך והתרבות ז. המר:

הנושא של אשדוד לא הובא לידיעתי. הוא היה מסתורי, כמעט מעורפל. יש לנו תשובה. הלימודים באשדוד מתנהלים על מי-מנוחות ולא היו תלונות משום צד. אין מצד משרדנו שום נטייה לכפות חינוך דתי על ילדי הורים חילוניים, בשום מקרה, אלא

6. נערים בגיל 14 — 17 שאינם לומדים ואינם עובדים

הז"ר פ. שינמן: חברי הכנסת, אנו עוברים להצעה לסדר-היום של חברי-הכנסת מרדכי אלגרבלי: נערים בגיל 14—17 שאינם לומדים ואינם עובדים. רשות הדיבור לחברי-הכנסת אלגרבלי, איננו באולם. הצעתו הוצאה מס' דר-היום.

1. שאלות ותשובות

הז"ר פ. שינמן: חברי הכנסת, אנו עוברים לסעיף האחרון בסדר-היום של ישיבה זו — תשובות הממשלה על שאלות תות של חברי הכנסת.

10. מעצרים של האחים קאופמן בעקבות

הפגנה נגד חילול שבת

חברי-הכנסת מ. פרוש שאל את שר הפנים ביום י"ג בתמוז תשל"ז (29 ביוני 1977):

הובא לידיעתי שבלייל שבת נעצרו שני האחים קאופמן בגלל מחאתם על חילולי שבת במסעדה "פי" צריה" ברחוב בני-יהודה, פינת רחוב בצלאל, ירושלים.

השוטרים עצרו אותם ורצו להעלות אותם בכוח על רכב וכשסירבו ואמרו שילכו בעצמם רגלי קשרו אותם באזיקים. באמצע הדרך הידקו את האזיקים ואמרו להם להרים ידיים וכך הוליכו אותם בידיים מורמות, קשורות באזיקים, ברחובות ירושלים.

במוצאי שבת ראיתי עוד את הסימנים על ידי העצורים.

כאשר באתי למשטרה במגרש הרוסים לבקש שי-שחררו אותם בערבות והצעתי שאני אחראי שיופיעו כל עת שיתבקשו להופיע — סירבו שוטרים לשחררם.

אבקש לדעת:

א. מי נתן את ההוראה להוליך את המוחים נגד חילול שבת באזיקים ברחובות ירושלים?

ב. מי נתן את ההוראה שלא לשחרר את העצורים בלייל שבת?

ג. מה בכוונת השר לעשות כדי שלא יישנו דברים מעין אלה בעתיד?

שרי-הפנים י. בורג:

א. בליל שבת 24 ביוני 1977 קויימה בירושלים, במרכז העיר, הפגנה של כ-50 חרדים על רקע שמירת השבת. המעבר נחסם ונגרמה הפרת סדר. למרות פני-יות אנשי המשטרה סירבו המפגינים להתפזר. אנשי המשטרה קיבלו הוראה לפזר את ההפגנה הבלתי-חוקית בכוח, במידת הצורך. באמצעות שימוש בכוח מינימאלי הורחקו מהמקום רוב המפגינים, פרט לשני צעירים שהתנגדו בכוח, השתוללו וניסו לגרום לא-חרים שלא לעזוב המקום. קצין המשטרה הורה על מעצרים. כשגילו השניים התנגדות עזה למעצר והו-סיפו להתפרע ולבעוט, נכבלו באזיקים בחוראת קצין המשטרה.

ב. כדי שלא לאלצם לחלל השבת לא הוסעו השניים אלא הועברו רגלית אל משטרת מרחב ירושלים. שם, בהגיעם, הוסרו מידיהם האזיקים. בדרך לא נצטוו להרים ידיהם והאזיקים לא הודקו.

ג. כדי לא לגרום לעצורים לחלל שבת הם לא נחקרו, ולא נעשו פעולות זיהוי ורישום של הודעות במהלך השבת. מסיבה זו לא שוחררו העצורים בטרם יצאה השבת.

32. הריסת ביתו של מר סעיד חודר

דראושה בכפר איכסאל

חברי-הכנסת ת. טובי שאל את שר הפנים ביום כ"ד בתמוז תשל"ז (10 ביולי 1977):

ביום 14 ביוני 1977, בחסות כוח משטרה גדול, נהרס ביתו של סעיד חודר דראושה בכפר איכסאל, אזור נצרת. הבית נבנה בתוך השטח המיועד לבנייה של הכפר, ובמשך זמן ממושך סירבה הרשות המוסמכת להוציא רשיון.

הנני שואל:

1. מדוע פעל משרד הפנים להריסת הבית אף שהוא נבנה בשטח הבנייה המותרת של הכפר?

2. האם זה נכון שבעל הדירה הגיש בקשה לרשיון בנייה ובמשך זמן ממושך נדחתה בקשתו?

3. אם הוגשה בקשה לרשיון בנייה — מתי הוגשה ומדוע נדחתה?

4. מתי הוצא פסק-דין להריסת המבנה ומדוע מצא המשרד לנכון דווקא בימים האלה לבצע את הצו?

5. נוכח העובדה שקיימים בתים רבים באיכסאל שנבנו ללא רשיון במשך שנים רבות בשטח הבנייה המצומצם והקשיים שמעמיד משרד הפנים בפני החושבים, מה בדעת משרד הפנים לעשות בכדי לסתור את הבעיה הכאובה הזאת?

שרי-הפנים י. בורג:

1. הבית לא נבנה בשטח מותר והוקם בניגוד לצווי בתי-המשפט (שלושה צווים).

2—3. התשובה שלילית. האיש הגיש בקשה להיתר בנייה רק שבוע ימים לאחר שבוצע צו ההריסה.

4. צו בתי-המשפט ניתן בתאריך 22 במאי 1977, ולאחר שהושלמו הסידורים הדרושים עם המשטרה בוצע הצו.

43. העדר תחנת משטרה בכפר טייבה

חבר-הכנסת מ. פעיל שאל את שר הפנים
ביום כ"ד בתמוז תשל"ז (10 ביולי 1977):
 אבקש מאת כבודו להשיב לי דבר על השאלות הבאות:

א. מדוע אין תחנת משטרה בכפר הערבי הגדול טייבה אשר במשולש?

ב. היכן נמצאת תחנת המשטרה הסמוכה ביותר לכפר טייבה ומה היא השיטה אשר לפיה פועלת המשטרה כאשר מתגלים מקרי הפרת חוק פליליים בטייבה?

ג. באילו מידה גורם העדר תחנת משטרה בטייבה לרביעי מעשי פשע בסביבה?

ד. מתי יואיל משרדך להקים תחנת משטרה קרו"ב באזור טייבה?

תשובת שר-הפנים י. בורג:

(לא הוקראה, נמסרה לפרוטוקול)

א.— עד מלחמת ששת-הימים היתה בכפר טייבה תחנת משטרה. לאחר המלחמה הוקמה נקודת משטרה בכפר טירה. נקודה זו משרתת את שני הכפרים גם יחד. נקודת המשטרה כפופה לתחנת המשטרה שב-כפר-סבא. נוסף על הנקודה הקיימת מופעלים באזור שני הכפרים סיורי משטרה ניידים. קיימת תכנית לח-זור ולהקים בכפר טייבה יחידת משטרה; התכנית אינה מבוצעת עדיין בשל מגבלות תקציב.

ג. אין למשטרה אומדן האפקט שהיה לקיום תחנת משטרה בכפר טייבה על מידת הפשיעה במקום. מה גם שכאמור שירותים של משטרה ניתנים לכפר על-ידי הנקודה שבטירה ועל-ידי סיורים ניידים.

ד. משיאפשר זאת התקציב העומד לרשות המש-טרה תופעל בכפר טייבה יחידת משטרה.

44. הסיבות להגשת כתב-אישום

נגד הגברות פלוקסמן

חבר-הכנסת א. לבני שאל את שר הפנים
ביום כ"ד בתמוז תשל"ז (10 ביולי 1977):

נמצא בידי פרוטוקול משיבת בית-המשפט, ובו נרשם במפורש כי הגברת שרה ריי (אחותו של אשר ידליון) לא תועמד לדין על החזקת תמונות, שהיה חשד כי הן גנובות או נרכשו בדרך שאינה כשרה, כתוצאה מהסכם עם המשטרה או מסיבה אחרת.

אודה לכבוד השר אם יואיל להשיב לי כדל-קמ:

א. מדוע חודשיים לאחר ההסכם הנ"ל בתאריך 27 ביוני 1977 תבעה המשטרה בתיקי משטרה מנה' 159.160/77 את הגברת רבקה פלוקסמן ובתה סמדר על החזקת תמונה או שתיים מתוך מכלול התמונות שיוחסו לגברת שרה ריי?

ב. אם הנאשמת בפועל בעינין תמונות אלה חד-לה להיות נאשמת, מדוע בעינין תמונה או תמונות שהמשטרה חדלה להאשים בגללן ננקטים צעדי אי-שום ותביעה נגד הגברות פלוקסמן כנ"ל?

5. א. שטח הבנייה של איכסאל, בהתאם לתכ-נית-מיתאר שהופקדה, הורחב ב-400% ותוואם את כל הדרישות והציפיות במסגרת טובת הציבור של תושבי איכסאל. ב. להקפיד על שמירת חוקי התיכנון והבנייה.

33. המחפור במים בעיירה אום אל-פחם

חבר-הכנסת ת. טובי שאל את שר הפנים
ביום כ"ד בתמוז תשל"ז (10 ביולי 1977):

מאז תחילת הקיץ שרויה העיירה אום אל-פחם במשבר באספקת המים לתושבים, המונים יותר מ-17,000 נפש. האספקה אינה סדירה, והתושבים סוב-לים ממחסור במים לשימוש הביתי וגם לחקלאות, דבר הגורם להם קשיים, צמא ונזקים רבים, במיוחד עתה, בימי הקיץ החמים. העדר אספקה סדירה של מים והמחסור החמור במים מסכנים גם את בריאות הציבור.

הנני שואל את כבוד השר:

1. הידועה לו המצוקה הקשה של תושבי אום אל-פחם כתוצאה מהמשבר באספקת המים?

2. מה הן הסיבות שגרמו למשבר הקיים באס-פקת המים?

3. מה בדעת משרד הפנים לעשות כדי להביא לשינוי המצב הקשה הקיים ולסייע בהבטחת אס-פקה סדירה של מים לתושבי אום אל-פחם?

שר-הפנים י. בורג:

1. כן.

2. הסיבה שגרמה למשבר באספקת המים באום אל-פחם היא שהכפר הזה מקבל מים מקידוח בקי-בוץ מ-עמי, המשותף ליושבים מספר שבטביה, ובכ-ללם אום אל-פחם. הצריכה המוגברת בקיץ גרמה למח-סור במים גם בשנים עברו, אולם השנה הוחמר המצב עוד יותר.

3. הממונה על המחוז קיים במשרדו כמה פגי-שות משותפות עם המועצה, משרד החקלאות, קרן הצנרת, והוסכם להקים בריכת מים, לפי החלוקה כד-לקמן: משרד הפנים, מענק — 245,000 לירות; משרד החקלאות, מילווה — 200,000 לירות; המועצה המקו-מית — 200,000 לירות.

כמו כן נתן משרדנו באוקטובר 1975 מענק בסך 80,000 לירות לרכישת קרקע לבריכה, ובמאוס 1977 — 50,000 לירות לפיתוח רשת המים.

הי"ר פ. שינמן:

רשות לשאלה נוספת לחבר-הכנסת טובי.

תופיק טובי (חזית דמוקרטית לשלום ולשוויון):
 מתי, אדוני השר, אפשר לחשוב שתכנית זו תס-תים, ומה יעשו עד אז התושבים הנחונים במצוקה?

שר-הפנים י. בורג:

אני מקווה שעכשיו, עם שינוי מוגה-אוויר, המצב נעשה טוב יותר. אם תוכל להגדיר את השאלה באופן יותר מדויק, אענה עליה באופן מדויק.

4. לא אישרנו עד כה שום תכניות להפקעת שטחים באזור האמור.

52. נקיטת צעדים למניעת מקרי אונס

חברת-הכנסת פ. שינמן שאל את שר הפנים ביום כ"ו בתמוז תשל"ז (12 ביולי 1977):

עם התרבות מקרי האונס ותקיפת נשים ונערות, ישראליות ותיירות, שהיו לעצרגו למעשים נתעבים בכל יום, וזאת בחלקים שונים בארץ — בערים, בכפרים, בחורשות ובגני ציבור — מן הראוי לתת דעת איד למנוע מעשים כגון אלה ואיד לעקור מן השורש עבירת בריונות ואלימות.

אודה לכבוד השר אם ישיב לי:

1. מה הן ההוראות הניתנות למשטרת ישראל כדי להתגבר על מגיעת מעשים מחפירים אלה?

2. האם אין צורך לעמיד שמירה יותר יעילה של המשטרה, במקומות ובדרכים שונים בארץ, שתשים עינה במיוחד למניעת מקרי אונס המתרחבים? מה נעשה בכיוון זה?

3. האדם הנחפס והנעצר לאחר תקיפת אונס, האם עוצרת אותו המשטרה עד להעמדתו לדין, או שהוא משתחרר תיכף אחרי שמיעתו ופתיחת תיק נגדו?

4. האם ניתן להמליץ לפני השופטים להאריך מעצרו של חשוד בתקיפת אונס עד להעמדתו לדין, לפי בקשת המשטרה?

שר-הפנים י. בורג:

1-2. המשטרה מקיימת סידורים ממונעים ורגליים בישובים השונים ובדרכים. אין כל אפשרות להציב אנשי משטרה לשמור בכל המקומות העלולים לשמש לביצוע מעשי אונס.

3-4. משמתבצע מעשה אונס, ובחקירה עולה יסוד סביר לחשוד באדם מסוים שביצעו, פונה המשטרה לבית-המשפט שירה על מעצרו של החשוד לצורך החקירה. עם תום החקירה, בהתאם לנסיבות, משמועבר החקיק ליד פרקליטות המחוז לשם הגשת תביעה — הפרקליטות היא זו המבקשת בבית-המשפט מעצר החשוד עם תום ההליכים נגדו.

9. הורדת מחירי הקפה

חברת-הכנסת ש. ארבל-אלמולינו שאלה את שר התעשייה, המסחר והתיירות ביום י"ג בתמוז תשל"ז (29 ביוני 1977):

בעתונות פורסם שמחיר הקפה בבורסה לונדון ירד בשבוע האחרון ב־500 לירות סטרלינג לטונה, דבר המחייב הורדת מחיר מצרך זה.

נוכח העובדה שמחיר הקפה בישראל עלה בעבר בהתאם לעליית מחירו בבורסה בלונדון רצוני לשאול:

1. האם משרד התעשייה, המסחר והתיירות יפעל להורדת המחיר של הקפה לצרכן?

2. אם לא — מה הן הסיבות לכך?

ג. האם ידוע לכבוד השר שכל האישום נגד הגברות פלוקסמן הוא על החזקת תמונה או תמונות שנמסרו להן על-ידי שרה הרי בתקופה שטרם נודע עניין התמונות בכלל?

ד. האם השר יורה למשטרה להפסיק הליכים נגד הגברות פלוקסמן?

ה. מה יש בדעת השר לעשות כדי למנוע הישנות התנהגות כזאת של המשטרה במקרים אחרים?

תשובת שר-הפנים י. בורג:
(לא הוקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. ההסדר עם הגברת הרי נעשה בשעתו, על דעת פרקליט המדינה, בהקשר של אישום אחר שיוחס לה בבית-המשפט המחוזי בתל-אביב (בכתב-אישום משותף לה ולאחיה).

2. הגברת פלוקסמן ובתה מואשמות עתה בהכשלת חקירה משטרתית בכך שהעלימו את התמונות בידען שהן קשורות לחקירה; הן אינן מואשמות בגניבת התמונות או בקבלתן שלא כחוק מידיה של הגברת הרי.

3. ב=סיבות אלה אין ההסדר שנעשה עם הגברת הרי חל על האישום של הגברת פלוקסמן ובתה, ואין לו השלכה על העמדתן לדין.

45. מתן שירותים מוניציפאליים לתושבי ארסוף ונווהיים

חברת-הכנסת מ. קצב שאל את שר הפנים ביום כ"ד בתמוז תשל"ז (10 ביולי 1977):

תושבי ארסוף ונווהיים קובלים על אי-קבלת שירותים מוניציפאליים ועל סבל רב הנגרם להם. סימכין: מכתב התושבים אל כבוד שר הפנים מיום 21 ביוני 1977.

הואיל וכך, אודה לכבוד השר אם יואיל לה ישיב לי:

1. מדוע לא פירסם השר צו המכליל את שטח ארסוף ונווהיים בתחום השיפוט של עיריית הרצליה, בהתאם לרצון התושבים?

2. כיצד בדעת השר להבטיח מתן שירותים מוניציפאליים לתושבי ארסוף ונווהיים?

3. מדוע לא יבטל השר את ההחלטה על ביצוע תכנית ההפקעה?

תשובת שר-הפנים י. בורג:
(לא הוקראה, הועברה לפרוטוקול)

1. סיפוח השטחים שבהם מתגוררים תושבי ארסוף ונווהיים לתחום השיפוט של עיריית הרצליה סותר את מגמות התיכנון של האזור.

2. בהתאם לצו מיוחד שהותקן יהיה ייצוג ישיר במועצה לתושבים הגרים בשטחים אלה.

3. השירותים המוניציפאליים יסופקו לתושבים על-ידי המועצה.

תעשיינים מענף הטקסטיל מסרו כי בשנה האחרונה כמעט אין פניות מצד רשויות קמעוניות ובתי כלבו אירופיים לערוך "שבוע ישראל" אצלם, כפי שנהגו בשנים קודמות.

גם פניות ובקשות של נספחים מסחריים שהציעו לעשות זאת נענו בשלילה.

רצוני לשאול:

1. האם הודעות אלה תואמת את המציאות?
2. אם כן — מה הן הסיבות לכך?
3. אילו אמצעים עומד לנקוט כבוד השר על-מנת לעודד קיום "שבוע ישראל" בארצות השונות, במגמה לעודד את היצוא?

שר התעשייה, המסחר והתיירות י. הורביץ:

1. רשתות קמעונאיות ובתי כלבו נוהגים לקיים שבועות לאומיים במיגוון ענפים, ולא דווקא במוצרי טקסטיל. בשנה המסתיימת ביולי 1977 נערכו 11 "שבועות ישראל" ומיצעי קידום מכירות בחוץ-לארץ לפי הפירוט: דנמרק — 2, הולנד — 1, דרום אפריקה — 2, ארצות-הברית — 6.

2. השיקול המכריע של רשת שיווק, בית כלב וכו' לקיום אירוע מסוג זה הוא עסקי. קיים גם הגורם הבטחוני, אך בדרך כלל הוא אינו בא לידי ביטוי באופן גלוי לפני נציגינו. בשנה האחרונה ידוע לנו בבירור רק על שני אירועים, שניהם בבריטניה, שבוטלו מסיבות בטחוניות.

לשנה הקרובה נקבעו עד כה 9 אירועים: ארצות-הברית — 6, דרום-אפריקה — 1, אירופה — 2.

3. קיום "שבועות ישראל" תלוי בעיקר בביקוש ובהסכמה מצד רשתות השיווק, וזו כמובן גם קובעת את המוצרים שיקנו מהארץ. מנסיוננו מוצאים אלה כוללים בעיקר מזון, מוצרי אופנה ותכשיטים (וטקסטילים כמו בדים וכד').

הנספחים המסחריים וגורמים אחרים מגסים וינסו כל העת לזווג אירועים כאלה. עם זאת אנו עדים לכך כי מדינות רבות מצמצמות בהדרגה את מספר השבועות הלאומיים שהן עורכות במדינות אחרות ועוברות בהדרגה לשיטות מתוחכמות יותר. במגמה זו צריכה גם ישראל להתחשב, ואנו שוקדים על מציאת שיטות אלטרנטיביות ופיתוחן.

53. הפיקוח על מוצרי מזון המיובאים

לארץ ומשוקים בה

חברת-הכנסת פ. שינמן שאל את שר התעשייה, המסחר והתיירות ביום כ"ד בתמוז תשל"ז (12 ביולי 1977):

בעתון "הארץ" מיום י"ט בתמוז תשל"ז פורסם (5 ביולי 1977), כי הושמדו לפי הוראת משרד הבי-ריאות 25 טונות דגי פילה ובקלה קפואים שהגיעו בדרך האוויר מארגנטינה, וכן הושמדו 18 טונות של עופות קפואים שאוחסנו בבית-הקירור של קואופראטיב בעטרות. התודה למשרד הבריאות על תשומת לב זו ועל השמדת מצרכים שאינם ראויים למאכל

שר התעשייה, המסחר והתיירות י. הורביץ:

משרדי יפעל להורדת המחירים של קפה לצרכו. אם מחירי הקנייה של פולי הקפה הנמצאים בארץ אכן יצדיקו זאת.

יש להפריד בין תנודות מחירים של חמרי-גלם בבורסה לבין קנייה בפועל של חמרי-הגלם.

ירידת מחירי הקפה הגלמי בעולם טרם השפיעה על מחיר הקפה בארץ הואיל וקיים מלאי יקר אשר לפיו נקבע המחיר בזמנו.

עלי להעיר כי בתחילת השנה נמכר לצרכנים בארץ קפה שהיה זול יותר מאשר מחיר הקפה לצרכנים בחוץ-לארץ, וזאת על סמך מחירי הקנייה בפועל של הקפה הגלמי.

34. תנאי עבודתו של יועץ השר

מר אריה גולדשטיין

חברת-הכנסת מ. שחל שאל את שר התעשייה, המסחר והתיירות ביום כ"ד בתמוז תשל"ז (10 ביולי 1977):

אודה לכבוד השר אם ישיב לי:

1. האם זה נכון שהשר מינה את מר אריה גולדשטיין כיועץ לשר?

2. האם זה נכון שמר גולדשטיין היה דובר "לעם" לפני קבלתו תפקיד זה?

3. האם זה נכון שיש למר גולדשטיין רכב צמוד ונהג צמוד?

4. האם זה נכון שיש למר גולדשטיין רשיון נהיגה?

5. האם זה נכון שלעוזר השר הקודם לא ניתן רכב צמוד ונהג כפי שנהג השר הנוכחי בעוזרו?

6. האם פנה השר לוועדת השרים לענייני רכב לקבלת אישור להצמדת רכב ליועץ? אם לא — למה?

7. מה עלות הרכב הצמוד ונהג ליום?

8. האם מוצדק להוציא סכומים אלה ולהנהיג חי-דוש זה, שלא היה נהוג בעבר?

שר התעשייה, המסחר והתיירות י. הורביץ:

1. כן.

2. לא, תפקידו האחרון היה דובר מטה הבחירות של הליכוד.

3. לא.

4. כן.

5. לא ניתן בעבר ולא ניתן בהווה.

6—8. אין מקום לתשובה.

46. עריכת "שבוע ישראל" ברשתות

מסחר בארצות שונות

חברת-הכנסת ש. ארבל-אלמוזלינו שאלה את שר התעשייה, המסחר והתיירות ביום כ"ד בתמוז תשל"ז (10 ביולי 1977):

5. אם התשובה על השאלה 3 ו/או 4 שלילית — האם מוכן ראש הממשלה להורות על הקמת ועדה מיוחדת, בראשות שופט, שתהיה מופקדת על מתן היתרים לסוכני נשק ועל קביעת שיעור עמלותיהם?

שר-הבטחון ע. ויצמן:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, מאחר שהשאלה-תה הופנתה לראש הממשלה ביקשתי לענות בשמו והוא הסכים, כי השאילתה נוגעת לי אישית. לשאלות 1-2: מאז פרישתי מהממשלה ב-1970 ועד בחירתי לכנסת התשיעית וכניסתי לממשלה הנוכחית עסקתי במיגוון של עסקים פרטיים. חלק מהחברות שבהן שימשתי כמנהל עמדו בקשרי מסחר עם מערכת הבטחון.

מדובר בעיקר בשלוש חברות: האחת הוקמה לפני כ-30 שנה על-ידי אבי המנוח, וקיבלתי את מניין-תיה בירושה. החברה השנייה עסקה ביבוא של מיכשור מדויק ומערכות אלקטרוניות ותעופתיות, הן לשוק האזרחי והן למערכת הבטחון. החברה השלישית היא מפעל מתכת תעשייתי שהוקם בכרמיאל במסגרת המיכשור להבאת תעשייה כבדה לגליל. על שיגשוגו וקידומו של מפעל זה שקדתי בשנים האחרונות. המפעל הגיע להישגים ניכרים, הרחיב את שטחי פעולתו ופתח שעריו לפני עשרות פועלים חדשים. מספר המועסקים גדל בתקופת פעילותו במפעל בכרמיאל מ-40 ל-250.

לפני הצטרפותי לממשלה פנית, ביזמתי, באמצעות עורך-דיני חנניא ברנדס, ליועץ המשפטי לממשלה ודיווחתי לו על מכירת עסקי הפרטיים וחיי-סולם.

לשאלות 3-5: כן. ביום 20 למרס 1977 נכנס לתקפו חוק הפיקוח על מצרכים ושירותים (תיקון מס' 6), המסדיר נושאים אלה.

39. הקמת נמל בימית

חברת-הכנסת ש. ארבל-אלמולינו שאלה את שר הבינון והשיכון ביום כ"ד בתמוז תשל"ז (10 ביולי 1977):

רצוני לשאול:

1. האם קיימת תכנית להקמת נמל ב"ימית"?
2. אם כן — האם הוחל בהכנות ליישום תכנית זו?
3. אם לא — מה הן הסיבות לכך?

שר-הבינון והשיכון ג. פת:
משרד התחבורה ערך סקרים בדבר האפשרויות להקמת נמל עמוק-מים בימית. קיים תוכנון מוקדם, אך טרם נתקבלה החלטה בממשלה למימוש תכנית כזאת. כשתחליט הממשלה יגשו הממונים על הקמת העיר ימית למימוש התכנית.

הי"צ פ. שינון:

רשות לשאלה נוספת לחברת-הכנסת ארבל-אלמולינו.

שושנה ארבל-אלמולינו (המערך):

האם כבוד השר מוכן ליוזם העלאת התכנית בממשלה וקבלת החלטה חיובית בהקדם האפשרי?

אדם; אך ההפסד שנגרם עקב זאת הוא גדול ומן הראוי לדעת אם קיים פיקוח מצד משרד התעשייה, המסחר והתיירות מלכתחילה על המצרכים המובאים לארץ והמשווקים בישראל.

אודה לכבוד השר אם יואיל להשיב לי:

1. האם קיים פיקוח על המצרכים המובאים והמשווקים בארץ, שיהיו מתאימים להזמנות ולדרישות?
2. האם ניתנות הוראות מתאימות איך להבטיח שההזמנות למצרכים תבוצענה ללא תקלה ומבלי שיהיה גרם הפסד ניכר על-ידי השמדה?
3. מבחינה מוראלית משפיעה מאוד לרעה השמדת מצרכים שאפשר היה להשביע בהם רבים הנמצאים במצוקה, ועל כן שאלתי: מה נעשה כדי למנוע צורך בהשמדה ושהמצרכים יהיו ראויים ליישום עודם?

שר התעשייה, המסחר והתיירות י. הורביץ:
כללית, הפיקוח על האכילות התברואית של מוצרי מזון המיובאים והמשווקים בארץ הוא באחריות שירות המזון במשרד הבריאות.

בתחום אחריות משרדי נמצא, מבין הנושאים שהורעלו בשאלתה, רק נושא יבוא דגי הפילה והבקלה הקפואים, אשר נעשה על-ידי גורמים פרטיים. הנפקת רשיונות היבוא לגורמים אלה מותנית בעמידתם בתנאים ובדרישות טובות ותקן שסוכמו בין כל המשרדים הנוגעים בדבר. היבואנים נדרשים, בין היתר, לפרט בעברית על האריזה את תכולתה, תאריך הייצור, וכמו כן מוגבל הרשיון לתקופת זמן קצובה.

בנוסף על הפיקוח הממשלתי חזקה על היבואנים שיעשו כל מאמץ להבטיח את המוצרים מפני מקרה קילקול, המהווה בשבילם נזק כספי ניכר.

עם זאת יש לזכור כי במוצרים הרגישים לקילקול, כמו דגים ועופות, לא ניתן להימנע באופן מוחלט מקילקולים, ובמקרה כזה מחובתה של הממשלה להבטיח השמדת הסחורה.

17. עסקיו הפרטיים של שר הבטחון

חקשורים במשרד הבטחון

חברת-הכנסת נ. פדר שאל את ראש הממשלה ביום כ"ד בתמוז תשל"ז (10 ביולי 1977):

נודע לי כי שר הבטחון שימש כסוכן נשק לפני בחירתו לכנסת התשיעית וכניסתי לממשלה הנוכחית. כשאר הסוכנים והספקים העוסקים בתחום זה גבה שר הבטחון דמי עמלה על העיסקאות שביצע. אבקש לדעת:

1. האם חיסל שר הבטחון את עסקיו בתחום קניית הנשק ומכירתו?
2. מי מטפל בעיסקאות שחתם עליהן שר הבטחון ושמיושן נקבע למועדים שלאחר יום כניסתו לממשלה?
3. האם קיים פיקוח ממשלתי לגבי מתן היתרים לסוכני נשק לעסוק בתחום זה?
4. האם קיים פיקוח ממשלתי באשר לשיעור העמלות שמקבלים סוכני הנשק?

המדיניות עד כה היתה שלא לתת רשיונות לתחנות שידור פרטיות. כל הצעה לשנות מדיניות זו תחייב דיון מקיף בממשלה, בכנסת ובציבור, ולבסוף גם פעולת חקיקה.

28. חוסר תעסוקה למורים בחיפה

חברת הכנסת ת. טובי שאל את שר החינוך והתרבות ביום כ"ד בתמוז תשל"ז (10 ביולי 1977):

בשבועות עיריית חיפה "שחף" מיום 1 ביולי 1977 פורסם: "עשרות מורים מוסמכים, הרבה מעבר למאה, יישארו בשנת הלימודים הבאה תשל"ח ללא מקומות עבודה במחוז חיפה."

הנני שואל:

1. מה יודע השר על נושא זה? אם נכונה הידיעה, מה הסיבות לאבטלה תמורה זו?

2. אם נכונה הידיעה שצפויה אבטלה למורים מוסמכים רבים בחיפה, מה בדעת השר לעשות כדי למנוע אבטלה זו?

שר החינוך והתרבות ז. המר:

1. המחסור במקומות עבודה למורים, ובמיוחד למורים בחינוך העל-יסודי, נובע משלוש תופעות: (א) קיצוץ בתקן חטיבות הביניים בשיעור של 15%; (ב) הפחתה בתקן שעות הטיפות של האחוז הנמוך יחסית של תלמידים טעוני טיפוח באזור זה; (ג) העצירת ממוצע התלמידים בכיתה כתוצאה ממדיניות יי-סות ואיכלוס שיטתית, וכן צימצום תקן השעות של בתי הספר כתוצאה מהגידול הקטן יחסית באוכלוסיית התלמידים.

2. אני מקווה שהמחסור במקומות עבודה בעיר הגדולה וסביבותיה יסייע בהכוונת מורים ליישובים מרוחקים.

29. הישגיהם של תלמידים ערבים

במקצועות לימוד שונים

חברת הכנסת ת. טובי שאל את שר החינוך והתרבות ביום כ"ד בתמוז תשל"ז (10 ביולי 1977):

ממצאי הדו"ח של הפרופסור מינקוביץ על מערכת החינוך אומרים בין היתר כי הישגי התלמידים הערבים בחשבון, בטבע ובגיאוגרפיה נמוכים מאוד.

הנני שואל:

1. מה הן הסיבות למצב חמור זה בנוגע לרמת הישגי התלמידים הערבים?

2. מה הם הצעדים שינקוט משרד החינוך והתרבות בעתיד כדי להעלות את רמת ההישגים במקצועות אלו?

שר החינוך והתרבות ז. המר:

ד"ר מינקוביץ עוסק במערכת החינוך הרשמית היי-הודית. רק בפרק 15, בשלושה סעיפים, יש התייחסות כללית לחינוך הערבי.

הדו"ח הכולל על מצב ההישגים בבתי הספר היסודיים הערביים עדיין לא עובד במלואו ולא הוגש. כאשר יהיה בידינו הדו"ח המפורט נוכל לבחון באופן

שר החינוך והשיכון ג. פת:

אמתיו בנושא זה עד למינויו של שר התחבורה החדש בממשלת ישראל.

71. ידיעה בדבר תכנית להקמת

עיר במעלה-אדומים

חברת הכנסת ח. גרוסמן שאלה את שר הבינוי והשיכון ביום ב' באב תשל"ז (17 ביולי 1977):

נודע לי כי מהנדסי משרד השיכון הכינו תכנית להקמת עיר במעלה-אדומים בשביל 5,000 משפחות. אבקש את כבודו להשיב לי:

א. האם נכונה הידיעה?

ב. אם כן — האם אימצה הממשלה תכנית זאת?

ג. מגיין תמסוך הממשלה משתכנים פוטנציאליים למעלה-אדומים?

ד. האם איכלוס ירושלים עומד בסדר עדיפות ראשונה במדיניות האיכלוס של הממשלה?

ה. האם ביצוע תכנית מעלה-אדומים כאמור לעיל לא יפגע בצורך הדחוף של איכלוס הבירה?

שר הבינוי והשיכון ג. פת:

א. ב-6 בפברואר 1977 פנה השר לשעבר י. גליי-לי, שכינה כיושר-ראש ועדת השרים להתיישבות, אל שר השיכון הקודם מר ש. רון, וביקש ממנו להכין את הנתונים הדרושים לקראת עריכת דיון בדבר ההצעה לפתח את מעלה-אדומים ליישוב עירוני. הנתונים הוכנו על-ידי משרד השיכון והוגשו לשר גליי-לי בחדש מאי 1977. נתונים אלה יוגשו עתה ליושר-ראש ועדת השרים לענייני התיישבות מר א. שרון.

כאמור אין מדובר בשלב זה בתכנית מפורטת אלא בבדיקת אפשרויות לאיתור שטח מתאים להקמת עיר.

ב. לא.

ג. כאשר יתקיים דיון בנושא זה בוועדת השרים להתיישבות יובאו בחשבון ההשלכות על פיתוח ואיכלוס של ירושלים.

ד. פיתוחה ואיכלוסה של ירושלים הם בעדיפות ראשונה במדיניותה של הממשלה, והממשלה על כל שלוחותיה תפעל בהתאם לכך.

27. שאלת הקמתן של תחנות שידור פרטיות

חברת הכנסת ז. שובל שאל את שר החינוך והתרבות ביום כ"ד בתמוז תשל"ז (10 ביולי 1977):

אודה לכבוד השר אם ישיב לי:

המתעדת כבוד השר לאפשר הקמתן של תחנות שידור פרטיות — ראדיו וטלוויזיה — במדינת ישראל?

תשובת שר החינוך והתרבות ז. המר:

(לא הוקראה, נמסרה לפרוטוקול)

הנושא אינו בתחום סמכותי. סמכות הרישוי לתחנות שידור נתונה לשר התקשורת.

לא הייתי רוצה שהוא יהיה קשור עם נושא גניבת הבחינות. לאחר שהוועדה תסיים את בדיקותיה נשוב לדון בנושא זה מתוך פתיחות וערות לאספקטים שיש בו.

40. המכניזם הקדם-אקדמי ותלמידיו
חברת הכנסת א. נמיר שאלה את שר החינוך והתרבות ביום כ"ו בתמוז תשל"ז (12 ביולי 1977):
אודה לכבוד השר אם ישיב לי:

1. מה הוא מספר המכניזם הקדם-אקדמי שתי פתחנה בשנה הבאה, ובאילו אוניברסיטאות?
2. מה הוא מספר התלמידים המתוכנן בכל אחת מהן, על-פי פירוש האוניברסיטאות?
3. מה היא אוכלוסיית התלמידים המתוכננת ללמוד בהן, ועל-פי אילו קריטריונים נקבעה קבלתם?
4. האם כל המועמדים שביקשו להתקבל למכניזם הקדם-אקדמי נתקבלו?
5. אם לא — כמה לא התקבלו ומאילו סיבות?

שר החינוך והתרבות ז. המר:

1. בכוונת משרדנו לפתוח בתשל"ח מכניזם קדם-אקדמי באוניברסיטאות: ירושלים, תל-אביב, "בר-אילן", "בן-גוריון", חיפה והטכניון. מספרן תלוי במספר הפונים ובשיעור התקציב שיאושר. הכוונה לפתוח בירושלים, בתל-אביב, ב"בר-אילן" ובטכניון מכינה אחת לבעלי תעודת בגרות חלקית ומכינה אחת דו-שלבית לבוגרי י"א כיתות, וכמו כן קורסי ריענון והסבה. במקוויניגייט ובתל-חי—קריית-שמונה תיפתחנה מכניזם כאשתקד.

מתוכנן לפתוח באורח נסיוני מכינה קדם-אקדמית לתלמידים המועמדים להוראה על-יד מכללת בית-ברל. כמו כן ייעשה גם השנה נסיון לפתוח מכינה קדם-אקדמית, עם פנימיה, באחד הישובים הדתיים.

2. אין אפשרות לקבוע מראש את ביקוש התלמידים למכניזם מסוימות. בשנת תשל"ז היה מספרם 3,000, מהם 2,000 טעונים טיפוח, המגמה היא לעלות מספרים אלה בכ-20%.

3. מדובר באוכלוסיה של טעוני טיפוח, לפי הקריטריונים במפתח המבסס על השכלת הורים, גודל משפחה, צפיפות דיוור, ארץ מוצא ומקום ישוב. מתוכנן לפתוח ב-2—3 אוניברסיטאות קורסי הכנה לחיילים משוחררים אשר אינם טעונים טיפוח. תלמידים שיתקבלו לקורסי הכנה אלה ישתתפו בהוצאות שכר-לימוד על-פי סולם של שכר-לימוד.

4—5. כל המועמדים שעמדו בקריטריונים — היו תם טעוני טיפוח והתאמתם לדרישות השכלתיות בהתאם לקורסים השונים — נתקבלו.

הי"ר פ. שינמן:

רשות לשאלה נוספת לחברת הכנסת נמיר.

אורה נמיר (המערכת):

האם השר יוכל להשיב לי עכשיו כמה תלמידים שאינם טעונים טיפוח נמצאים במכניזם הקדם-אקדמי מיות?

מדוקדק את הגורמים המשפיעים על רמת הלימודים בבית-הספר היסודי הערבי ונוכל לבחון צעדים לשיפור במקרים הדורשים שיפור.

הי"ר פ. שינמן:

את התשובה על השאלתה מס' 30 של חברת הכנסת עקיבא נוף אתה יכול להעביר ישר לפרוטוקול.

שר החינוך והתרבות ז. המר:

אקרא אותה בהודמנות אחרת בנוכחות חברת-הנסת עקיבא נוף.

40. ההשלכות של גניבת השאלונים

לבחינות הבגרות

חברת הכנסת ג. האוזנר שאלה את שר החינוך והתרבות ביום כ"ד בתמוז תשל"ז (10 ביולי 1977):

עקב הגילוי של מכירת השאלונים לבחינות הבגרות במאמאטיקה וכל המתלווה לכך הריני לבקשך להשיב לי:

1. מה הם סדרי ההכנה של שאלוני בחינות הבגרות והשמירה עליהם?
2. לאור התקלה שאירעה — מה השינויים שבדעתך לבצע בגדון?
3. האם נבדקים הסדרים לביצוע של בחינות הבגרות, שונה מן הקיים בהווה, הן מבחינה פדגוגית והן למניעת תקלות מהסוג האמור?

שר החינוך והתרבות ז. המר:

הנושא הועלה כהצעה לסדר-היום על-ידי חברת הכנסת רוני מילוא וצ'רלי ביטון ביום כ"ו בתמוז תשל"ז — 6 ביולי 1977. השיבות או בפירוט רב, אך עיקר הדברים הוא שוועדה מיוחדת בודקת את הדרך שבה טופל הנושא בעבר.

הי"ר פ. שינמן:

רשות לשאלה נוספת לחברת הכנסת האוזנר.

גדעון האוזנר (המפלגה הליברלית העצמאית):

האם בדעתו של שר החינוך והתרבות להתקין הסדרים חלופיים לבחינות הבגרות?

שר החינוך והתרבות ז. המר:

מה הכוונה?

גדעון האוזנר (המפלגה הליברלית העצמאית):

עקב תקלות ועקב ביקורת — האם בדעתך להתקין הסדרים חלופיים במקום בחינות הבגרות?

שר החינוך והתרבות ז. המר:

הייתי אומר שהמאנדאט שניתן לוועדה הבחנות את הדברים הוא בעיקרו למנוע אפשרויות של העתקות או גניבות של בחינות והיפיש דרכים טכניות לשם כך. הנושא העמוק יותר, הפדאגוגי, יידון במשך השנה, אבל לא בקשר לגניבות של הבחינות אלא בקשר למחשבה הכללית שקיימת במשרד החינוך והתרבות ובחוגי מורים ומחנכים, אולי גם תלמידים, לגבי דרכי החינוך. אני חושב שהדבר יידון, אולם

5. המשרד מקפיד על כך שבת-הספר לא ישמשו בספרים שהוצאו מהרשימה המאושרת המתפרסמת מדי שנה בשנה. תכנם ואיכותם של הספרים מותאמים לרמתם של התלמידים ולא ליכולתם הכספית. כל התלמידים באותה כיתה משתמשים בספרים אחרים.

6. עניתי בתשובתי על שאלה 3.

51. תכפופתה של התכנית הטלוויזיונית

"עלי כותרת"

חברת-הכנסת פ. שינמן שאל את שר החינוך והתרבות ביום כ"ז בתמוז תשל"ז (12 ביולי 1977):

גמסר לפירסום כי על מסך הטלוויזיה תוקרן בו-זמנית הקרוב התכנית "עלי כותרת" שלוש פעמים בשבוע עד היום.

אודה לכבוד השר אם ישיב לי:

1. למה צריך להרחיב את התכנית "עלי כותרת" לשלוש פעמים בשבוע?
2. האם מוכן כבוד השר, על אף עצמאותה המוחלטת של רשות השידור, להורות או להמליץ להנהלת רשות השידור שלא לבצע את התכנית הזאת שלוש פעמים בשבוע?

שר-החינוך והתרבות ז. המר:

1. מרשות השידור גמסר לי כי עמדה בפניה בעיה כיצד להרחיב את התוכן הישראלי של השידורים גם בתנאים שהיכולת הכספית והטכנית להפיק תכניות מורכבות ויקרות מוגבלת. במתכונת של "עלי כותרת" יש חילופים מתמידים של תכנים ושל משתתפים והיא עונה על שאלה זו, מה עוד שהיא מונעת סכנת המורנוטיות בשידור, על-ידי הבאת משתתפים מן החוץ לפני המצלמה בשידור חי.

2. מוקדם עתה להשיב בנקודה זו, שכן יש בדעתי ללמוד תחילה את העניינים בצורה יסודית.

58. פיגור בתשלום שכר המורים

חברת-הכנסת ח. גרוסמן שאלה את שר החינוך והתרבות ביום ב' באב תשל"ז (17 ביולי 1977):

מחוגי המורים גמסר לי על התמרמרות רבה בשל אי-תשלום משכורת יוני. כבר עתה ברור, לדבריהם, כי המשכורת לא תשולם לפני מחצית חודש יולי. זוהי הלנת שכר אחרונה בשורת הלנות שכר למורים.

אבקש להשיב לי:

א. מדוע חוזרת ונשנית הלנת שכר המורים?
ב. מה בדעת השר לעשות כדי למנוע כל הלנת שכר בעתיד?

תשובת שר-החינוך והתרבות ז. המר:

(לא הוקראה, נמסרה לפרוטוקול)

לכל השאלות: ברצוני להבהיר שאין מדובר כאן בהלנת שכר. משרדנו, בתיאום עם הסתדרות המורים, הסדיר בבנקים זכות למשיכית-יתר לעובדי הוראה מבלי שהיוויבו בריבית, וזאת עד למועד זיכוי חשבוניתיהם במשכורת יוני.

זיכוי משכורת חודש יוני, הכוללת את כל הפרשי השכר המגיעים לעובדי ההוראה בהתאם להסכמי השכר שנחתמו עם הסתדרויות המורים, הונסו לחשבונות

שר-החינוך והתרבות ז. המר:

מבלי שאני יודע, אבל לפי התשובה על השאלה מס' 2 — אם הבינוני נכון — הרי שאם יש 3,000 תלמידים ומהם 2,000 טעוני טיפוח, נראה שהשאר אינם טעונים טיפוח.

50. דרכי רכישתם של ספרי לימוד

חברת-הכנסת א. גמיר שאלה את שר החינוך והתרבות ביום כ"ז בתמוז תשל"ז (12 ביולי 1977):

אודה לכבוד השר אם ישיב לי:

1. מה היא המדיניות של משרד החינוך והתרבות לגבי רכישת ספרי לימוד של תלמידי בתי-הספר היסודיים?

2. כיצד נקבע, ועל-ידי מי, מי הם התלמידים המתבקשים לרכוש ספרים על חשבונם?

3. כיצד נקבע, ועל-ידי מי, מי הם התלמידים המקבלים ספרי לימוד מבית-הספר ללא תשלום?

4. מה אחוז התלמידים הרוכשים ספרי לימוד ומה אחוז התלמידים המקבלים ספרי לימוד ללא תשלום?

5. האם קיים הבדל לגבי תכנם ואיכותם של ספרי הלימוד המחולקים ללא תשלום לבין אלה הנקנים בכסף מלא?

6. אם כן — מה בדעת השר לעשות כדי שאוכלוסיית התלמידים הנהנית מקבלת ספרי לימוד ללא תשלום, שהיא ברוכה אוכלוסיית תלמידים טעוני טיפוח, תיחנה מספרים שתכנם ואיכותם ברמה הגבוהה ביותר?

שר-החינוך והתרבות ז. המר:

1. משרדנו מעוניין להקטין עד כמה שאפשר את ההוצאה לרכישת ספרי לימוד ולהבטיח שתלמידים מעוניינים יכולת יקבלו את הספרים חינם או בהנחה גדולה.

לשם כך נעשו הפעולות הבאות: (א) פיקוח על המחירים וריסון עליית המחירים לעומת אשתדל (ב) פורסמו הוראות בהודר המנהל הכללי בדבר אירגון יעיל של רכישת ספרי לימוד על-ידי פירסום מוקדם של רשימת הספרים שהיו בשימוש, מניעת החלפת ספרי לימוד בדחיפות מוגזמת, עידוד אירגון "שוק ספרים" בבתי-ספר וכו'.

2. הקביעה היא בידי הרשות המקומית.

3. בבתי-ספר מוחזקים קיימת אספקה מרוכזת. וכמעט כל התלמידים מקבלים את ספרי הלימוד חינם או בתשלום סמלי. בישובים לא מוחזקים קובעת הרשות המחוקקת, בהתייעצות עם מנהלי בתי-הספר, האחריות העובדים הסוציאליים וועדי ההורים האלה, כמה תלמידים יקבלו את ספרי הלימוד חינם או בהנחה משמעותית.

4. אין בידינו נתונים בדיוקים. אך בהסתמך על הנתונים של מוסדות חינוך מוחזקים, ובהתחשב בסכומים המיועדים לצורך זה מתקציבים של הרווחה, סלי טיפוח, מענקים של משרד הסעד ואספקת ספרי ניסוי של היחידה לתכניות לימודים על חשבון המשרד, אני מעריכים שמספר התלמידים המקבלים ספרי לימוד חינם גם או בהנחה גדולה מגיע ל-30%—35%, ואולי אף יותר.

— שאילחות ותשובות (המר, ידליו, רובינשטיין, שינמן, נמיר); הצעה לסדר-היום (שינמן, אלגרבלי) —

6. אילו בתי-ספר ייכללו בשנת תשל"ח במסגרת חטיבת-הביניים של הגימנסיה "הרצליה"?

שרי-החינוך-והתרבות ז. המר :

1. 23.

2. 8,138.

3. כיום נשארו בבתי-ספר יסודיים 35 כיתות ז'. קשה לקבוע כמה חטיבות-ביניים נוספות דרושות, כי ייתכן שחלק ייקלט בחטיבות הקודמות.

4. כן, אבל במשך השנים חלו שינויים.

5. הנושא נבחן ומטופל עתה.

6. עד כה היו 4 בתי-ספר: ארנון, יהודה המכבי, ויתקין ואילון; השנה ייתוספו: החייל ובר-גורא. וכאמור אני מקווה שתפול הכרעה בימים הקרובים בנושא תל-נורדוי.

אמנן רובינשטיין (התנועה הדמוקרטית לשינוי): השאלות היו צריכות להיות מופנות אל השואל.

אהרן ידליו (המערך):

לא לקחתי מסמכים ולכן לא זכרתי.

שרי-החינוך-והתרבות ז. המר :

לא לקחת ולא שרפת.

היו"ר פ. שינמן :

רשות לשאלה נוספת לחבר-הכנסת ידליו.

אהרן ידליו (המערך):

כבוד השר, מה עמדת עיריית תל-אביב בעניין תל-נורדוי?

שרי-החינוך-והתרבות ז. המר :

דומני שעמדת העיריה היא שבית-הספר ישתלב עם חטיבת-הביניים בהרצליה.

אורה נמיר (המערך):

אינני יודעת אם השר זקוק לאישור שלי, אבל זה כך.

שרי-החינוך-והתרבות ז. המר :

או מתחק את המלה "דומני".

אהרן ידליו (המערך):

אני חושב שזה נכון.

שרי-החינוך-והתרבות ז. המר :

זה כבר ביון.

המורים בבנקים ב-15 לחודש יולי. משכורות המורים משולמות מדי חודש על-ידי המחשב בסביבות היום החמישי לחודש, כך שמשכורת חודש יולי שולמה באיחור של כ-10 ימים. היה זה מקרה ראשון של פיגור בתשלום המשכורת, זה יותר משנה, מאז ייצב המשרד את מערך השכר הממוכן בעקבות התפטרות עובדי יחידת המיכון הקודמת. פיגור זה בא מאחר שמשכורת יוני היתה מורכבת השנה באופן יוצא דור.

הסכמי השכר חייבו חישוב חוזר כמעט בכל מר-יבני המשכורת של עובדי ההוראה, וזאת רטרואק-טיבית 14 חודשים, עד לחודש אפריל 1976. המשכורת לחודשי פגרת הקיץ (יולי-אוגוסט) של עובדי ההוראה מבוססת על סיכום של 10% מהתשלום ששולם לעובדי ההוראה בעד כל אחד מעשרת חודשי העבודה שקדמו לפגרה. דבר זה חייב שהחישוב החוזר של משכורת עובדי ההוראה ייעשה רטרואקטיבית עד חודש ספטמבר 1975 כדי לחשב את המשכורות המדוייקות לחודשים יולי-אוגוסט 1976. לפיכך נוצר מצב שבו היה על המערכת לחשב לכ-40,000 עובדי ההוראה את המשכורת באופן רטרואקטיבי ל-21 חודשים. זו היתה משימה שחייבה זמן מחשב ארוך פי עשרה מהזמן הדרוש לעיבוד משכורת רגילה.

מערכת המשכורת הממוכנת הוכיח את עצמו כש-עמד במשימה הנ"ל, והיחידה למיכון במשרדנו ראויה לשבח על המאמץ שעשתה בתחום זה של עיבוד נתונים אוטומטי.

מערכת שכר המורים הממוכן נבדק באופן שוטף על-ידי אנשי המקצוע ביחידה כדי להבטיח את יציבותו ולשפר את דרכי הפעלתו.

84. נתונים על חטיבות-ביניים

חבר-הכנסת א. ידליו שאל את שר החינוך והתרבות ביום ג' באב תשל"ז (18 ביולי 1977):

אבקש מאת כבודו להשיב לי:

1. כמה חטיבות-ביניים הוקמו בתל-אביב-יפו?

2. מה מספר התלמידים הלומד בהן?

3. כמה חטיבות-ביניים נוספות דרושות בתל-אביב להשלמת ביצוע הרפורמה?

4. האם קיים מיסוי כולל לביצוע הרפורמה?

5. האם ייכלל בית-הספר "תל-נורדוי" בשנת תשל"ח במסגרת חטיבת-הביניים בגימנסיה "הרצליה" כמתוכנן? אם לא — מדוע?

ז. הצעה לסדר-היום

נערים בגיל 14 — 17 שאינם לומדים ואינם עובדים

היו"ר פ. שינמן :

מרכי אלגרבלי (התנועה הדמוקרטית לשינוי): אדוני היושב-ראש חברי הכנסת, ראשית, אני רוצה להתנצל. הייתי באחת הישיבות שהכנסת זימנה כאן, במשכן, לצורך הזמנת שגרירים ועוריהם. לכן לא הייתי יכול לדבר בזמן, לפי סדר הישיבה כרגיל.

חברי הכנסת, אנו חוזרים להצעה לסדר-היום שהוזכרתי קודם — בינתתי הגיע חבר-הכנסת אלגרבלי ואנו עובדים להצעתו. הנושא הוא נערים בגיל 14 — 17 שאינם לומדים ואינם עובדים. רשות הדיבור לחבר-הכנסת אלגרבלי.

החינוך אינו נקבע בבית-הספר בלבד. הוא נקבע בעיקר על-ידי הבית ועל-ידי כלל המערכת הסובבת את בית-הספר. אנו צריכים לבנות תכנית חברתית כוללת שתכלול גם את נושא הדיוור. כיום יש יותר מ-10,000 משפחות הגרות בתנאים של 4 נפשות ויותר לחדר; יותר מ-50,000 משפחות גרות בתנאי דיוור פגום, 3 נפשות לחדר ויותר, ואין ספק שגם גורם זה מביא לפיגור בלימודים, ובעקבותיו באה הנשירה ממערכת החינוך ויציאה של הנער אל הרחוב.

יש גורם נוסף: אנחנו חייבים לטפל בצורה הרבה יותר משמעותית בבית, במשפחה, ולהרים את רמת ההשכלה שלה, לטפל במרכיבים המפריעים להתפתחותו של הילד.

ומכאן לבית-הספר. לפי דעתי, בית-הספר עדיין איננו מכשיר שנועד לטפל בבעיות של נוער-שוליים עוד לפני התהוותן, עדיין איננו ערוך למערכה למ-ניעת עבריינות, למניעת שוליות. הייתי אומר שהוא עדיין די קונסרבטיבי, עדיין אינו רואה את מכלול הבעיות, עדיין אינו מעורה דיין בקהילה, ורק אם נבנה את בית-הספר כמכשיר קהילתי נדע לטפל בבעיה הזאת בצורה שרשית. אין לי שום ספק שאם נטפל בבעיה זו מוקדם יותר נמנע היווצרות דור נוסף של ילדים שיצטרפו לרחוב, לברולים, במקום להיות במסגרת לימודים או במסגרת יצרנית, ואני הייתי מעדיף דווקא מסגרת לימודית בשלב הזה של גיל ההתבגרות, לקראת יצירה בעתיד.

אבל במניעה ובשיקום לא די. עלינו לבנות את כל המכשירים בבית-הספר כך שיאפשרו להתערב בצורה הרבה יותר משמעותית במניעת התהוות דור שיצטרף אל הברולים ואל הרחוב. אבל בינתיים 20,000 בני-נוער מסתובבים ברחובות ללא שום מסגרת, ללא מסגרת לימודית וללא מסגרת תעשייתית או יצרנית. אחת. ראשית, אני מציע שמשדר החינוך יאחד בתוכו — והממשלה צריכה להיבנות לפי זה — את כל החינוך. לא ייתכן שהחינוך יהיה מופצל בין ארבעה, חמישה משרדים. אנחנו חייבים לשאוף לאי-חוד כל מערכת החינוך בתוך משרד החינוך, ומשרד החינוך והתכנות חייב להיות אחראי לכל הילדים, בין שמדובר בנוער אליטיסטי, בנוער טוב, ובין שמי דובר בנוער-שוליים. משרד החינוך חייב לטפל בנוער עברייני. זה צריך להיות חזון לעתיד, אבל לדעתנו אנו צריכים לשאוף לזה. הייתי מרחיק לכת — אפילו בתי-הכלא לנוער חייבים להיות במסגרת משרד החינוך. מאבק זה היה אחד המאבקים של שר החינוך הקודם, אבל, לצערי, הממשלה הקודמת לא הצליחה לגבש תכניות מפורטות לאיחוד כל המערכת בתוך משרד החינוך.

על משרד החינוך מוטלת היום האחריות להכין תכנית אופראטיבית לקליטת הנוער הזה במסגרת יצרנית במפעלי תעשיה, בשיתוף מפעלי תעשיה, או במסגרת לימודית אחרת. דבר ראשון — חייבים ליצור כרטסת מסודרת של כל הנוער. אין כרטסת כזאת כיום. צריך לדעת מי הנוער העובד, מי הנוער הלומד ומיהו אותו נער שאינו עובד ואינו לומד. אחרי יצירת כרטסת כזאת ואיתור התלמידים בעיקר באותם מוקדי המצוקה המוגדרים — הייתי אומר

ועכשיו לנושא שלנו. הנושא שאני מעלה היום מעל במת הכנסת הוא אחד הנושאים החמורים ביותר בחברה הישראלית, וכפי שהתבטא שר החינוך הקודם זהו כתם על מצחה של החברה הישראלית. הכתם הזה עדיין שחור ועדיין לא טיפלו בו. הנושא הוא 20,000 בני-נוער בגיל ההתבגרות שאינם לומדים ואינם עובדים. הם מהווים כ-9% מכלל הנוער הישראלי — זאת אומרת שנער אחד מתוך 10 בני-נוער אינו נמצא לא במסגרת עבודה יצרנית ולא במסגרת לימודים לקראת הכנה לחיים.

ניתוח הממצאים שנעשה על-ידי המחלקה לתיכנון במשרד החינוך והתרבות על סמך חומר ממפקד אוכלוסין ודיוור מצביע על תופעות חמורות מאוד של ריכוז הנוער הזה בחלק מהשכונות ועיירות הפיתוח. לפני שאמנה את הסיבות להתהוות הבעיה הזאת ולפני שאצביע על הדרך לפתרון אני רוצה לומר שהפצתי כאן בין חברי הכנסת חומר סטטיסטי בנושא הזה. אני רוצה לציין במיוחד שבשכונות מורשה בירושלים שליש מהנוער אינו עובד ואינו לומד; בשכונות דרום מיות בתל-אביב — כ-40%. ניתוח הרבה יותר מפורט מראה שבגיל 17, זאת אומרת שנה אחת לפני הגיוס לצה"ל, 3 מתוך 4 נערים אינם נמצאים לא במסגרת עבודה ולא במסגרת לימודים.

(קריאה: חברי-הכנסת אלגרבל, למען הפרוטוקול אני מציע לומר: לא במסגרת לימודים ולא במסגרת עבודה.)

— לא במסגרת לימודים ולא במסגרת עבודה. בשכונה ד' בבאר-שבע — 15%, באזור פרדס-כץ ובבני-ברק — 16%, בדרום רמלה — 36% מהנוער בגיל 14 עד 17 אינם לומדים ואינם עובדים. ניתוח לגבי גיל 17 בלבד מראה שאין כמעט נערים בשכונה הזאת הנמצאים במסגרת של לימודים או עבודה. אני ממשיך בנתונים הקודמים: במבשרת-ציון — 17%, בראש-העין — 19%, באור-הודה — 23% מהנוער אינם נמצאים במסגרת לימודים או במסגרת עבודה.

בעיה זו חמורה ביותר, רבותי חברי הכנסת. זו בעיה שאיננה רק חינוכית; זו בעיה שאיננה רק חברתית; זו בעיה כלכלית-בטחונית מדרגה ראשונה. עלינו לכוון שהחברה הישראלית והכלכלה הישראלית אינן בנויות על מרחי-גלם; אין לנו לא זהב, לא נחושת ועדיין לא מצאנו נפט; בינתיים יש לנו רק אוצר אחד: בני-אדם וילדים. אם בזה נזלזל ולא נטפל, חברי הכנסת, אין לנו שום אפשרות לא להביא ראה כלכלית, לא לצמיחה ולא להיסון בטחוני ול-הגברת כוחנו בכל המסגרות שמניתי.

הנושא שאני מעלה, הנושא של נוער לא-לומד ולא-עובד, הוא תוצאה של פיגור חמור במערכת החינוך של נוער טעון טיפוח. אבל הבעיה החינוכית היא בעצם גם בעיה חברתית. למען הניתוח אני רוצה למנות כאן את הגורמים המביאים לבעיה הזאת, כי כאשר הנוער מגיע למצב שאינו לומד ואינו עובד, זאת תוצאה של מחלל במשך שלוש-עשרה שנות חיים, עד שהוא מגיע לגיל 14 שבו הוא נוסר מבית הספר. הבעיה מתעוררת בעצם בשלבים הרבה יותר מוקדמים. הבעיה היא ראשית כול במערכת החינוך.

כל המוסדות המשרדים המטפלים בנושא בנפרד אינם תורמים די לפתרון טוב דייו, ובזמנו; והראיה — התוצאות הנמשכות זה כמה שנים, ללא תווה משמעותית. יש, על כן, לאחד או לתאם את פעולת כולם, לדעתי בהנחיית משרד החינוך.

מרכזי אלגרבלי (התנועה הדמוקרטית לשינוי):
לאחד.

שר-החינוך והתרבות ז. המר:
ההצעות והרעיונות שהעלה חבר-הכנסת אלגרבלי, בנוסף על רעיונות מעמיקים ומעשיים שכבר תרם במערכת החינוך בנושאים דומים, ראויים לבחינה ול- עיון במשרד החינוך ובכנסת. אני כשלעצמי מוצא בהם גישה בלתי-שיגריתית הראויה ללימוד ולאמוץ.

אני מודיע פה לכנסת שאראה בנושאים-בכוח וב- גושים-בפועל, גילאי בית-הספר היסודי, גילאי בית- הספר התיכון — שאת זעקתם העלה חבר-הכנסת יצחק יצחקי — אבן-פינה בעבודתנו החינוכית. נשקיע בכך מאמץ חינוכי רב בתכניות מיוחדות ובכוח-אדם מס- פיק, מאומן ובעל מוטיבאציות גבוהות. אפשר שככל שהתברה תהיה יותר מודעת לעניין כן ייטב לו.

בשבוע שעבר הצעתי להעביר את הצעתו של חבר-הכנסת יצחק יצחקי לוועדת החינוך. אינני מכיר את הפרוצדורה המדויקת, אבל הייתי מוכן להציע, כיוון שהעניין הועלה מכמה כיוונים, ששתי ההצעות תיכנסנה בנושא שהכנסת עצמה תדון בו. אני, פור- מאלית, לא נכנס לעניין, אני מוכן שהנושא בכללותו יידון בכנסת.

מרכזי אלגרבלי (התנועה הדמוקרטית לשינוי):
אני מציע שההצעה של חבר-הכנסת יצחקי תידון בוועדה, ושלי — במליאה.

שר-החינוך והתרבות ז. המר:
כיוון שהדברים חוזרים, אני רואה בהם עוצמה מצטברת המחייבת דיון במליאה. הדברים ימצאו את ביטויים המקיף והמלא בדיון במליאה.

היו"ר פ. שינמן:
לפנינו הצעה אחת — לכלול את הנושא בסדר- היום של הכנסת.

ה הצ ב ע
ההצעה לכלול את הנושא בסדר-היום של הכנסת נתקבלה.

היו"ר פ. שינמן:
חברי הכנסת, סיימנו את מלוא סדר-היום של הכנסת. הישיבה הבאה תחלוק, אם-ירצה-השם, מחר בבוקר בשעה 11:00. היו ברוכים. הישיבה נעולה.

שמרביתם של אותם 20,000 בני-נוער נמצאים לכל היותר ב-30 עד 40 שכונות קשות ועיירות פיתוח — נצטרך לעשות עבודה יסודית מאוד במקומות אלה לשילוב הנוער במסגרת עבודה או לימודים. נושא זה הוא מאוד חשוב גם לחברה הישראלית, גם לכל- כלה הישראלית וגם לבטחון המדינה. אני רואה בו בעיה בטחונית מדרגה ראשונה, בעיה של קליטת הנוער ומגיעת ניכור מהחברה הישראלית. אני רואה בנושא הזה נושא חשוב מאוד לכנסת ישראל לדון בו, ולכן אני מציע שהוא יידון בפרטי במליאה, ואז גם אציע תכנית אופראטיבית לטיפול בו. אני מציע שהנושא יידון במליאת הכנסת בתחילת המושב הבא.

היו"ר פ. שינמן:
שר החינוך והתרבות ישיב על ההצעה לסדר- היום של חבר-הכנסת אלגרבלי.

שר-החינוך והתרבות ז. המר:
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, כ-16,000 בני- ובנות, בני י"ד-י"ח שאינם עובדים ואינם לומדים, והם כ-8.1% מבני גילם, ילדים שנפלטו מבתי-הספר ואל שיקום בעבודה לא הגיעו — זהו מצביר כואב וקשה מנשוא מוסרית, אנושית וחברתית. ריכוזם של אלו בעיקרם דווקא בקרב בני עדות המזרח, בני שכר- נות העוני העירוניות, בני עיירות הפיתוח ומושבי העולים, בני עניים — הוא מצבור חיר-נפץ, ואצבע מאשימה המחייבת אותנו פי כמה מוסרית, לאומית וחברתית.

מתפקידי הקודם כשר הסעד אני יודע שחלק ניכר של אלו, כשאינם עובדים ואינם לומדים, הם חשור פים לרחוב, להידרדרות, לפשע; נידונים להיות מנו- כרים וסבילים ובלתי-מועילים ואף מזיקים לחברה. משולי בית-הספר נושרים פעמים רבות לשולי החב- רה.

הבעיה שהועלתה כאן היום היא חמורה, אולי מהמחפירות בכשלונונינו. היקפה וקפאונה מוכיחים שלא עשינו די, אולי לא עשינו בצורה נכונה.

אני יודע שכל פתרון לאחר מעשה — תועלתו מוגבלת, לעתים תסרת תוחלת. הרבה יש לעמול במ- גיעה, בטיפול בכל שלב משלבי החינוך, מן הגן ובית-הספר היסודי והעל-יסודי, לבל ינשר. לא נשירה פסית, ולא קודם לכן נשירה נפשית של התנתקות מסיבות לימודיות, סביבתיות ומשפחתיות. והדברים קשורים בתכנים ובמסגרות. הטיפול צריך שיהיה כולל ואישי: מותאם ליכלתו ומכוון לצרכיו של הפרט שק- שה לו להסתגל לתכנית הלימודים הרגילה, ומקיף בהתמודדותו את מכלול בעיותיו הכלכליות, הנפשיות, חברתיות, המשפחתיות, החינוכיות, והלימודיות של התלמיד המועמד לנשירה.

הישיבה ננעלה בשעה 19:15.